

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин
та туристичного бізнесу»
Кафедра міжнародних економічних відносин та логістики

Кваліфікаційна робота бакалавра

на тему: **«ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО
СПІВРОБІТНИЦТВА КРАЇН СОЮЗУ АРАБСЬКОГО
МАГРИБУ ТА ЄС»**

Виконала:
студентка 4 курсу групи УОз-41
спеціальності
292 Міжнародні економічні відносини
освітньої програми
«Міжнародні економічні відносини»
першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти

Солопіхіна Є.О.

Керівник: к.е.н., доц. Поліванцев А.С.

Рецензент:

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»

Кафедра міжнародних економічних відносин та логістики

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Спеціальність 292 – «Міжнародні економічні відносини»

Освітня програма – «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Завідувач кафедри
міжнародних економічних
відносин та логістики
Анна ЗАЙЦЕВА**

« _____ » _____ 2025 року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Солопіхіна Єлизавета Олександрівна

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

1. Тема роботи «Особливості економічного співробітництва країн Союзу арабського Магрибу та ЄС»

Керівник роботи: Поліванцев Андрій Сергійович, к. е. н.,

затвержені наказом по університету від 05.02.2025 року № 4001-5/312

2. Строк подання студентом роботи 08.05.2025

3. Перелік питань, які потрібно розробити

Охарактеризувати поняття економічне співробітництво; дослідити закономірність розвитку міжнародних економічних відносин в умовах глобальних викликів; проаналізувати ключові напрями економічного співробітництва; визначити основні чинники, що впливають на ефективність економічного співробітництва між країнами Союзу арабського магрибу та ЄС;

Охарактеризувати проблеми та перспективи діяльності країн Союзу арабського магрибу та ЄС.

4. План роботи

№ з/п	Назви етапів роботи
1	Теоретичні основи міжнародного економічного співробітництва між країнами світу. Сутність та особливості економічного співробітництва.
2	Аналіз сучасного стану та перспектив економічного співробітництва країн Союзу арабського Магрибу та ЄС

5. Дата видачі завдання _____ 01.12.2024 _____

Студент

(підпис)

Солопихіна Є.О.

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

(підпис)

Поліванцев А.С.

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Солопихіна Є. О. Особливості економічного співробітництва країн Союзу арабського Магрибу та ЄС: кваліфікаційна робота бакалавра [Рукопис]. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2025. 60 с.

Кваліфікаційна робота бакалавра присвячена визначенню особливостей та перспектив економічного співробітництва між країнами Союзу арабського Магрибу та ЄС в умовах сучасних гео економічних викликів. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків; містить 25 рисунків, список використаних джерел з 51 найменування.

У першому розділі роботи досліджуються теоретичні засади міжнародного економічного співробітництва між країнами світу та закономірність розвитку міжнародних економічних відносин в умовах глобальних викликів.

У другому розділі було проведено аналіз сучасного стану та перспектив розвитку економічного співробітництва країн Союзу арабського Магрибу та ЄС.

Ключові слова: економічне співробітництво, глобальні виклики, Союзу арабського Магрибу, Європейський Союз.

ABSTRACT

Solopikhina L. O. Peculiarities of economic cooperation between the countries of the Arab Maghreb Union and the EU: bachelor's qualification work [Manuscript]. Kh.: V. N. Karazin KhNU, 2025. 60 p.

The bachelor's qualification work is devoted to determining the features and prospects of economic cooperation between the countries of the Arab Maghreb Union and the EU in the context of modern geoeconomic challenges.

The work consists of an introduction, two sections, conclusions; contains 25 figures, a list of sources used from 51 names.

The first section of the work examines the theoretical foundations of international economic cooperation between the countries of the world and the regularity of the development of international economic relations in the context of global challenges.

The second section analyzes the current state and prospects for the development of economic cooperation between the countries of the Arab Maghreb Union and the EU.

Keywords: economic cooperation, global challenges, Arab Maghreb Union, European Union.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
Розділ 1. Теоретичні засади міжнародного економічного співробітництва між країнами світу	8
1.1 Сутність та особливості економічного співробітництва.....	8
1.2 Закономірність розвитку міжнародних економічних відносин в умовах глобальних викликів... ..	17
Висновки до першого розділу.....	25
Розділ 2. Сучасний стан та перспективи економічного співробітництва країн Союзу арабського Магрибу та ЄС	27
2.1 Аналіз ключових напрямів економічного співробітництва між країнами Союзу арабського Магрибу та ЄС	27
2.2 Чинники, що впливають на ефективність економічного співробітництва між країнами Союзу арабського Магрибу та ЄС	35
2.3 Перспективи розвитку економічного співробітництва країн Союзу арабського Магрибу та ЄС.....	44
Висновки до другого розділу.....	52
Висновки	54
Список використаних джерел	57

ВСТУП

Актуальність даної теми. У сучасних умовах глобалізації міжнародне економічне співробітництво набуває все більшого значення як інструмент досягнення сталого розвитку, зростання добробуту населення та зміцнення політичної стабільності. Особливу увагу в цьому контексті заслуговують взаємини між регіональними об'єднаннями, зокрема між країнами Союзу Арабського Магрибу (САМ) та Європейським Союзом (ЄС). Ці два регіони пов'язані географічною близькістю, історичними зв'язками, торгівельними маршрутами та спільними викликами, серед яких – безпека, міграція, енергетика та екологія.

Союзу Арабського Магрибу, як регіональна організація, що об'єднує країни Північної Африки (Алжир, Лівія, Мавританія, Марокко та Туніс), має значний потенціал для економічного розвитку. Водночас, ЄС залишається одним з найпотужніших акторів світової економіки, що активно реалізує політику розширення зон впливу через інструменти регіонального партнерства, у тому числі в рамках Європейської політики сусідства (ЄПС) та Союзу за Середземномор'я.

Дослідження особливостей економічного співробітництва між Союзом Арабського Магрибу та ЄС є актуальним з огляду на необхідність глибшого розуміння природи цих взаємин, визначення факторів, що впливають на їхню ефективність, а також пошуку шляхів оптимізації партнерства з урахуванням сучасних глобальних викликів.

Упродовж останніх років вивчення питань інтеграційних процесів на Африканському континенті були предметом дослідження низки вчених-економістів, серед яких: В. Залізнюк, Г. Салах, М. Куничка, М. Ломакін, К. Сімао, В. Абдмулаха, А. Франсіс, Т. Матамбалья, Е. Белл, Д. Тейлор, А. Уеслаті, Р. Бріні та інші. Видатні науковці та дослідники аналізували взаємозв'язок між торгівлею та конфліктами в країнах САМ, зокрема в

контексті їхніх економічних відносин із ЄС, досліджували фактори, що впливають на обсяги та напрямки торгівлі між країнами САМ та їхніми зовнішніми партнерами, включаючи ЄС, було розглянуто переваги і недоліки панарабської зони торгівлі, оскільки це пов'язане з видобутком корисних копалин, а також у своїх працях досліджували проблеми та перспективи розвитку Союзу Арабського Магрибу.

Разом із тим, динамічні трансформації глобальної економіки зумовлюють необхідність переосмислення наявних підходів і поглибленого аналізу сучасних інтеграційних тенденцій в Африці. Це, у свою чергу, визначає наукову й практичну актуальність теми кваліфікаційної бакалаврської роботи.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є визначення особливостей та перспектив економічного співробітництва між країнами Союзу арабського Магрибу та ЄС в умовах сучасних геоекономічних викликів.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- 1) охарактеризувати сутність та особливості економічного співробітництва;
- 2) дослідити закономірність розвитку міжнародних економічних відносин в умовах глобальних викликів;
- 3) проаналізувати ключові напрями економічного співробітництва між країнами Союзу арабського Магрибу та ЄС;
- 4) визначити основні чинники, що впливають на ефективність економічного співробітництва між країнами Союзу арабського Магрибу та ЄС;
- 5) охарактеризувати перспективи розвитку економічного співробітництва країн Союзу арабського Магрибу та ЄС.

Об'єктом дослідження є розвиток економічних відносин Союзу арабського Магрибу та ЄС в контексті міжрегіонального співробітництва.

Предметом дослідження є інституційні засади та перспективні напрями економічного співробітництва між країнами Союзу арабського Магрибу та ЄС.

Методи дослідження. У процесі дослідження було використано

комплекс методів, які забезпечили всебічність та глибину аналізу. Дослідження ґрунтується на поєднанні загальнонаукових, спеціальних (економіко-статистичних), загальнологічних (аналіз, синтез, аналогія), теоретичних (узагальнення) та емпіричних (зокрема порівняння) методів. Теоретичні методи, зокрема узагальнення, формалізація та ідеалізація, дали змогу сформулювати наукові висновки й обґрунтувати концептуальні завдання даного дослідження. Теоретичну базу становлять праці вітчизняних і зарубіжних науковців.

Інформаційну основу дослідження складають довідково-статистичні та аналітичні матеріали, офіційні матеріали міжнародних фінансових організацій, електронні ресурси, матеріали конференцій, аналітичні огляди, наукові звіти, експертні звіти, аналізи фінансових показників.

Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків; містить 60 сторінок тексту, 25 рисунків. Список джерел містить 51 найменування.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МІЖНАРОДНОГО ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ КРАЇНАМИ СВІТУ

1.1. Сутність та особливості економічного співробітництва

Економічне співробітництво – це процес об'єктивного різнобічного розвитку економічних і науково-технічних зв'язків між регіонами, державами, групами держав і міжнародними організаціями, що базується на положеннях незалежності, рівноправності та взаємної вигоди сторін.

Важливим завданням економічного співробітництва є забезпечення інтенсивного розвитку всіх учасників на основі використання прогресивних технологічних, економічних, організаційно-економічних та соціальних форм розвитку. Економічна інтеграція суб'єктів економічного співробітництва є об'єктивним процесом розвитку глибоких і стійких зв'язків та розподілу ролей між державами.

Економічне співробітництво ґрунтується на принципах законності, добровільності, взаємної вигоди, прозорості та відкритості, рівноправності учасників та взаємної відповідальності сторін, що співпрацюють, за результати співробітництва (рис. 1.1).

Оскільки головною метою будь-якої економічної системи є задоволення потреб суспільства, підвищення рівня життя місцевого населення це і є найважливішим завданням економічного співробітництва особливо в сучасних глобалізаційних умовах. Адже міжнародна конкурентоспроможність – є здатністю ефективно використовувати традиційні та унікальні ресурси розвитку в умовах глобальної конкуренції, сприяючи тим самим підвищенню продуктивності праці та рівня життя місцевого населення і забезпечуючи довгострокову високу конкурентоспроможність у геоekonomічному просторі. Тому підвищення міжнародної конкурентоспроможності усіх учасників є важливим завданням економічного співробітництва.

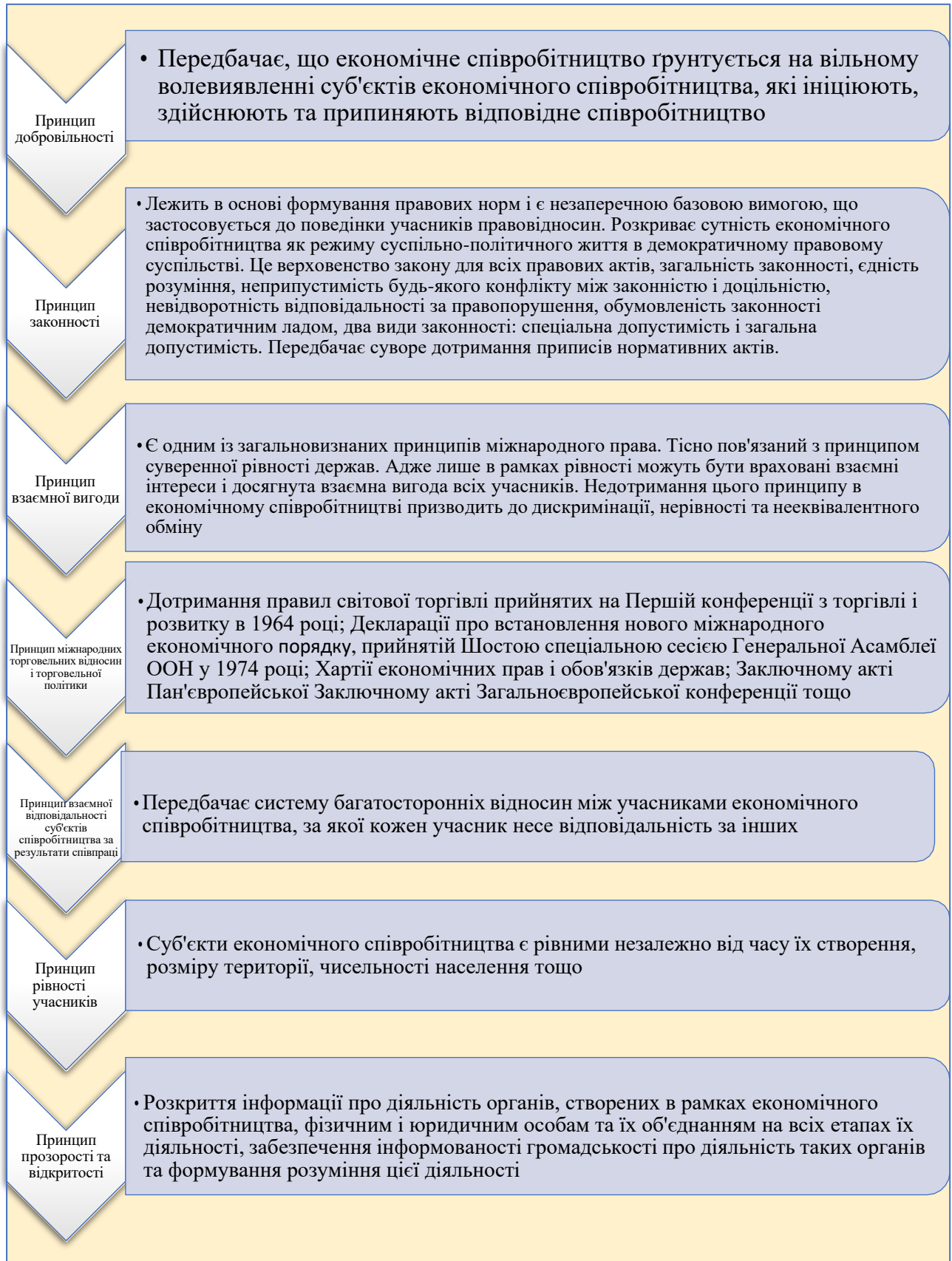

Рис. 1.1. Принципи економічного співробітництва

Джерело: складено автором за матеріалами [1, 2,3]

Термін «співробітництво» почав використовуватися в міжнародних економічних відносинах, коли країни почали формувати наднаціональні інститути та створювати економічні співтовариства для забезпечення вільної торгівлі та координації економічної політики [4].

Зауважимо, що в єдиному економічному просторі, що складається з декількох країн, які формують економічне співробітництво, конкуренція і ринкові принципи забезпечують повну свободу. При цьому, чим глибше міжнародне економічне співробітництво, тим вільніше діятиме ринковий принцип і тим слабшим буде регулюючий вплив держави.

Економічне співробітництво втілює в собі певну єдність економічних, політичних і правових аспектів і прагне знайти компроміс між ринковими і державними механізмами регулювання при економічному співробітництві між країнами.

На (рис. 1.2) подано напрями співробітництва, які забезпечують формування основ політики взаємодії для досягнення найкращого економічного ефекту.

Рис. 1.2. Напрями економічного співробітництва

Джерело: складено автором за матеріалами [7, 8]

Співробітництво також передбачає дії, спрямовані на усунення дискримінації, тож міжнародні угоди щодо торговельної політики відносяться до економічного співробітництва.

Економічне співробітництво призводить до лібералізації економічних відносин між країнами-членами. Це досягається шляхом поступового зняття різноманітних торговельно-економічних обмежень, які існували між державами. Однак, оскільки ці обмеження зберігаються по відношенню до інших країн, які не є учасниками співробітництва, то можна зробити висновок, що економічне співробітництво може призвести до виникнення дискримінації в торгівлі з цими країнами [10].

Використання міждержавної торгівлі в процесі зближення ринків країн створює новий тип торговельних відносин, який стає невід'ємною частиною виробничого процесу в регіональному масштабі, створюючи таким чином регіональну економічну систему. Це є основою для зміцнення міжнародних позицій країн-учасників співробітництва, а всередині угруповання – для перерозподілу ринків, підпорядкування економічної структури менш розвинених країн більш розвиненим, проведення спільної протекціоністської політики щодо третіх країн, збільшення обсягів виробництва, швидкого розвитку спеціалізації, посилення економічної взаємозалежності країн і взаємопроникнення економічних структур. Розвиток таких відносин не є новим, але на сучасному етапі розвитку економічних відносин відкритість країн спрямована не лише на учасників співробітництва, але й на інші країни.

Визнаючи різноманітність концепцій щодо економічної природи міжнародного співробітництва, слід зазначити, що важливою рушійною силою його практичної реалізації є прагнення країн до більш високого рівня економічного розвитку, тіснішої співпраці та взаємопроникнення національних економік. Кожна країна при створенні торговельного союзу, як однієї з форм співпраці, має право обирати ті чи інші форми обміну інформацією та механізми взаємодії між своїми економіками. Зауважимо що в

контексті торговельно-економічних відносин не існує єдиного підходу до економічного співробітництва. Кожна країна має можливість обирати власний шлях до міжнародної торговельно-економічної взаємодії, переслідуючи свої специфічні інтереси.

Внутрішня логіка механізмів економічного співробітництва відображає еволюційний процес формування ринку, починаючи від простої форми усунення перешкод і бар'єрів на шляху розвитку міжнародних торговельних відносин і закінчуючи зростанням наднаціонального регулювання економічного і соціального життя в рамках взаємодії. У зв'язку з цим при формуванні та реалізації своєї зовнішньоекономічної політики національні економіки повинні враховувати вигоди, які вони отримають від участі в процесах співробітництва, а також можливі втрати, яких вони можуть зазнати.

Рис. 1.3. Зміст та ключові характеристики економічного співробітництва

Джерело: складено автором за матеріалами [11, 12, 13]

На (рис. 1.3) представлено зміст та ключові характеристики економічного співробітництва, як системи відносин, спрямованої на раціональне застосування потенціалу всіх учасників з метою забезпечення ефективності розвитку.

Відзначимо, що економічне співробітництво сприяє зниженню торговельних бар'єрів і розширенню торговельної взаємодії між країнами, які підписали відповідні угоди. Це створює умови для економічного зростання та підвищення рівня життя. Адже вважається, що запровадження торговельних обмежень негативно впливає на економічний розвиток.

На (рис. 1.4) наведено основні переваги, які розкриває економічне співробітництво.

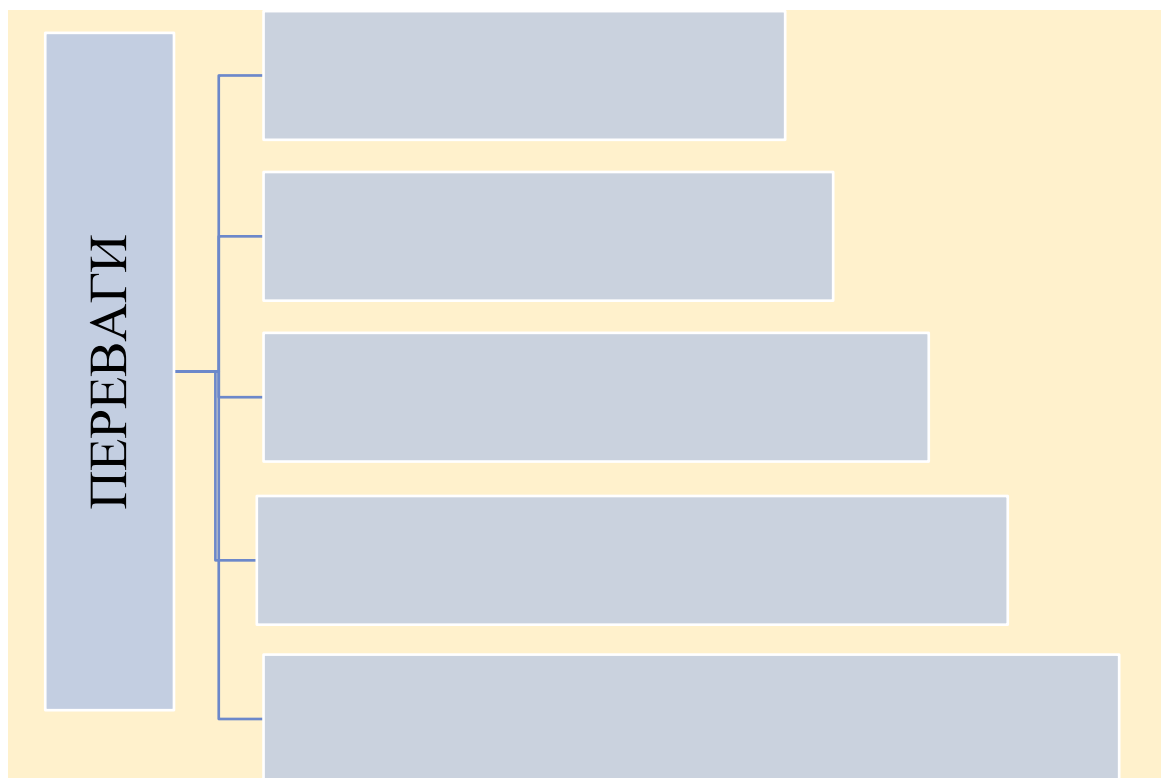

Рис. 1.4. Ключові переваги економічних угод

Джерело: складено автором за матеріалами [16, 17])

Угоди щодо економічного співробітництва мають загальний позитивний вплив на економіку країн-учасниць. Експортні галузі створюють нові робочі

місця, генерують додану вартість і збільшують державні доходи через вищі податки (в результаті збільшення кількості товарів, а не самого підвищення податків). Водночас, галузі-імпортери отримують товари за нижчими цінами, генерують більші доходи або нижчі ціни.

Переорієнтація торгівлі, яка формує економічне співробітництво і, відповідно, глобалізація, підвищують ефективність світової економіки за рахунок заміни виробництва з вищими витратами на виробництво з нижчими витратами (таким чином підвищуючи потенційний добробут світової економіки). І навпаки, переорієнтація торгівлі зменшує потенційний добробут світової економіки, замінюючи дешевше виробництво за межами співробітництва більш дорогим виробництвом в межах відповідних угод.

Окрім позитивних рис, економічне співробітництво має й недоліки, серед яких [18]:

- наявність регіональних диспропорцій розвитку країн;
- зіткнення політичних та економічних інтересів та поява на цьому підґрунті нових конфліктів;
- переорієнтація внутрішніх споживачів з менш ефективних джерел на більш ефективні зовнішні джерела (імпорт),
- переорієнтація виробників з більш ефективних неінтегрованих джерел постачання на менш ефективні інтегровані внутрішні джерела.

Загалом системи економічного співробітництва означає, що для того, щоб економіка країн-учасників ефективно функціонувала і задовольняла потреби всіх мешканців, вона повинна включати споживчий ринок, ринок засобів виробництва, ринок праці, фінансовий, майновий, інформаційний та інші ринки і розвивати ринкову систему, яка враховує специфіку розширеного відтворення країн на різних етапах розвитку. Це означає, що необхідно розвивати ринки споживчих товарів і послуг; ринки матеріальних потоків для забезпечення відтворення засобів виробництва і робочої сили; ринки трудових,

фінансово-кредитних та інформаційних ресурсів. Тобто формувати відповідний економічний простір.

Приміром, зовнішній економічний простір має вирішальне значення для діяльності всіх регіональних економічних агентів. Цей простір забезпечує матеріальні, фінансові та трудові ресурси для бізнес-структур і створює основу для сталого розвитку.

Внутрішній економічний простір містить умови та передумови функціонування регіональної ринкової системи. Сюди входять елементи наявного в регіоні економічного потенціалу та складові інфраструктурної бази регіонального відтворювального процесу [19].

Загалом сучасні теорії економічного розвитку акцентують увагу на зміні концептуальних моделей природи регіонального розвитку та регіонального розуміння в умовах «глобального співтовариства» та кризової економіки, актуальності переходу від соціальної до глобально-орієнтованої регіональної політики, актуальності існуючих теорій зменшення міжрегіональних диспропорцій, нової парадигми регіональної інтеграції та співробітництва.

Взагалі, міжнародне економічне співробітництво – це міцна, довгострокова співпраця, заснована на заздалегідь визначених і узгоджених спільних намірах, закріплених у довгострокових економічних договорах і угодах. Цей рівень характеризується партнерськими відносинами між суб'єктами міжнародних економічних відносин.

Основними формами міжнародного економічного співробітництва є [20]:

- міжнародні інтеграційні об'єднання, тобто наднаціональні, міжурядові організації, з якими співпрацюють держави. Вони створюються для реалізації спільних інтересів держав і підпорядковуються їхній волі;

- міжнародні стратегічні альянси. Це міжорганізаційні угоди про співробітництво, які передбачають спільне використання ресурсів та/або управлінських структур двох або більше незалежних компаній з декількох

країн для виконання завдань, пов'язаних з їхніми відповідними місіями. Також

- це угоди про співпрацю між кількома незалежними підприємствами;

- об'єднання підприємств для досягнення конкретних стратегічних цілей шляхом об'єднання їх ресурсів і вважається найбільш перспективною формою інтеграції підприємств, що надає можливість досягти стратегічних цілей у найкоротші терміни без значних інвестицій;

- міжнародні спільні підприємства. Це підприємства, які об'єднують багатонаціональних партнерів в інвестуванні, корпоративному управлінні та розподілі прибутків і ризиків;

- транснаціональні корпорації. Це підприємства, які здійснюють міжнародну виробничу діяльність на основі прямих іноземних інвестицій і безпосередньо контролюють іноземні компанії. Вони мають господарські підрозділи у двох і більше країнах, що забезпечує централізоване управління бізнес-одинацями та дозволяє проводити узгоджену політику і загальні стратегії, розподіляти ресурси, технології та відповідальність з метою отримання прибутку;

- міжнародне співробітництво між містами:

- географічний фокус (північ-південь);

- тип партнерства (між містами);

- тип співпраці (між міськими органами місцевого самоврядування);

- тематичний фокус (міське управління).

Якщо мережа належним чином структурована, міста можуть бути пов'язані між собою в різних комбінаціях відповідно до напрямку інтересів, і більше міст можуть бути пов'язані на основі пріоритетних інтересів.

Таким чином, підводячи підсумки викладеного вище можна сказати, що економічне співробітництво є засобом регулювання та зміцнення взаємодії між країнами, що реалізує нові та ефективні шляхи співпраці між ними для досягнення кращого економічного результату.

1.2. Закономірність розвитку міжнародних економічних відносин в умовах глобальних викликів

Сьогодні необхідність співпраці національних економік у світовому господарстві є глобальною закономірністю, тенденцією світового розвитку та передумовою подальшої глобалізації. Це явище є об'єктивною необхідністю світового розвитку другої половини 20-го століття та початку 21-го століття.

Одним з ключових чинників формування інтегрованої економічної системи у світі є інтернаціоналізація світового господарського життя. Це означає зближення національних економік через посилення виробничої кооперації та взаємозалежності в міжнародній торгівлі, а також рух капіталу і робочої сили між країнами. Питання економічної інтеграції, розвитку взаємовигідних відносин з рештою світу, входження в міжнародні економічні відносини та виявлення позиції країни у вирішенні ключових проблем світового розвитку є надзвичайно важливими питаннями для будь-якої держави, які вона повинна враховувати при формуванні та реалізації своєї зовнішньоекономічної політики.

На етапі економічного співробітництва формується міжнародний економічний комплекс з власною структурою та інститутами управління. Визначаються та узгоджуються спільні умови економічної діяльності всередині країн, між країнами та на наднаціональному рівні, що збільшує можливості об'єднання різних ресурсів для спільного вирішення соціально-економічних проблем (рис. 1.5).

Основою інтеграційної діяльності є не зовнішньоторговельний обмін, а обмін у сфері виробництва та науки на більш вигідних умовах, ніж в інших країнах. Інтеграційне співробітництво є всеосяжним і довгостроковим, приміром інтеграційні процеси наприкінці 20 століття призвели до утворення численних регіональних і субрегіональних торговельно-економічних блоків,

що охоплюють майже всі континенти і субконтиненти. Загалом налічується понад 20 інтегрованих міжнародних економічних союзів, які охоплюють основні регіони та континенти світу [21].

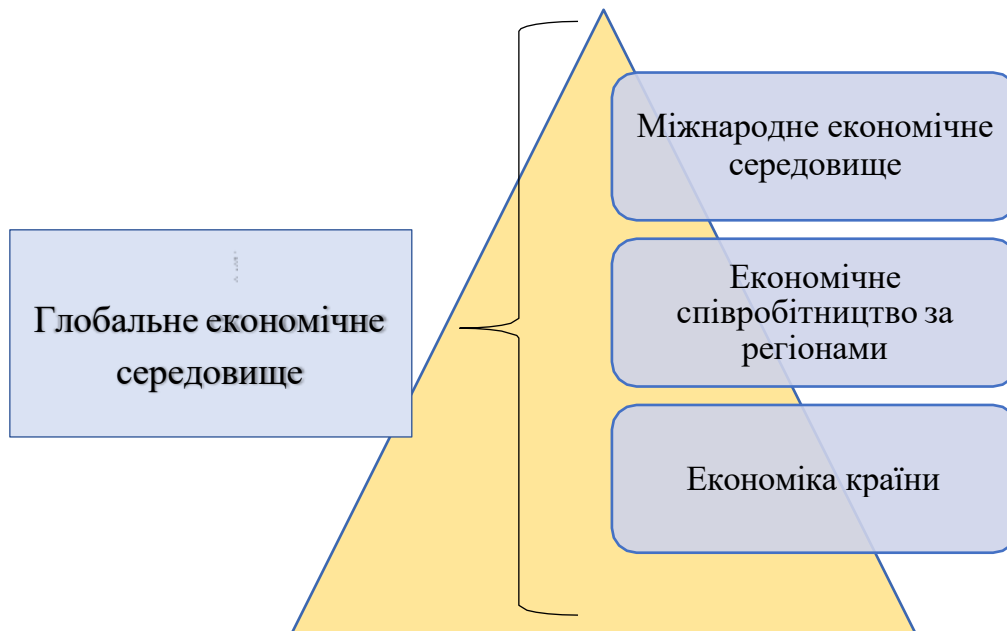

Рис. 1.5. Ієрархічна структура формування економічного співробітництва

Джерело: складено автором за матеріалами [22]

Глобальне економічне середовище охоплює ринкову кон'юнктуру, макроекономічні фактори та передумови, які визначають траєкторію розвитку бізнесу. Ця складова глобального середовища дає відповідь на питання про ефективність діяльності суб'єктів господарювання в результаті економічних взаємодій і відносин на міждержавному та національному економічних рівнях.

Економічне середовище охоплює всі складові макроекономіки, умови формування попиту та пропозиції, взаємодію системи підприємств та інфраструктурної складової. Загалом, глобальне економічне середовище складається з відповідних національних середовищ, на які впливають процеси глобалізації, інтеграції та дезінтеграції.

Глобальне економічне середовище вимагає єдиних правил і норм ведення бізнесу, спільних для більшості країн і суб'єктів господарювання, оскільки важко адаптуватися до специфіки кожної країни. Процеси адаптації бізнес-систем у глобальному масштабі проявляються у формі пристосування до сукупності різних компонентів глобального середовища (культурних, політичних, демографічних, правових, економічних тощо).

Глобальне середовище складається з діяльності багатьох чинників, які впливають один на одного.

Відзначимо, що умовах глобалізації співіснують не лише традиційні організаційні структури, такі як експорт товарів, продаж ліцензій та передача торгових марок (франчайзинг), але й різні форми спільних підприємств, закордонних філій, іноземних компаній та дочірніх підприємств.

Також з'явилися нові форми міжфірмової співпраці, такі як стратегічні альянси, стратегічні системи та міжнародні злиття і поглинання. Адже на певних етапах виробництва та обміну суто ринкові та конкурентні відносини все частіше замінюються довгостроковими, більш стабільними формами взаємодії та співробітництва з детальним визначенням прав та обов'язків сторін. Це свідчить про те, що в глобалізованому світі формується більш складна система контрагентських відносин, що включає в себе елементи державного регулювання, добровільно-примусові відносини, різноманітні неформальні зв'язки, а також олігополістичну конкуренцію.

Глобалізація торговельного процесу призвела до створення тарифів, податків, зборів, а іноді й кількісних обмежень. Ці фактори створюють адміністративний та фіскальний тягар, підвищують вартість виробництва та кінцевої продукції, а також збільшують навантаження на споживачів. Зони вільної торгівлі покликані спростити ці процеси. Тож економічні угоди між державами створюють певні полегшені двосторонні правила для взаємної торгівлі та лібералізують її. В рамках таких угод скасовуються тарифи, податки

та мита. Сюди входить встановлення нетарифних категорій товарів, спільних механізмів вирішення торговельних суперечок та спільних, спрощених правил інвестування.

Слід визнати, що ефекти глобального зростання значною мірою ґрунтуються на досягненнях технічного прогресу та потенційному комерційному використанні інформаційних технологій у глобальних відносинах, а також є своєрідною реакцією на загрозу самої глобалізації, її суперечностей і непередбачуваних наслідків, пов'язаних з більшою свободою переміщення факторів виробництва. Суб'єкти господарювання набувають більшої стабільності та конкурентоспроможності шляхом інтеграції своїх економічних, фінансових та регіональних структур, обсяги міжнародних приватних банківських кредитів зростають як ніколи раніше. Все це сприяє розмиванню відмінностей між трьома видами інвестицій – прямими інвестиціями, портфельними інвестиціями та банківськими кредитами. Разом зі зростанням транснаціональних корпорацій зростає і міжнародна банківська діяльність.

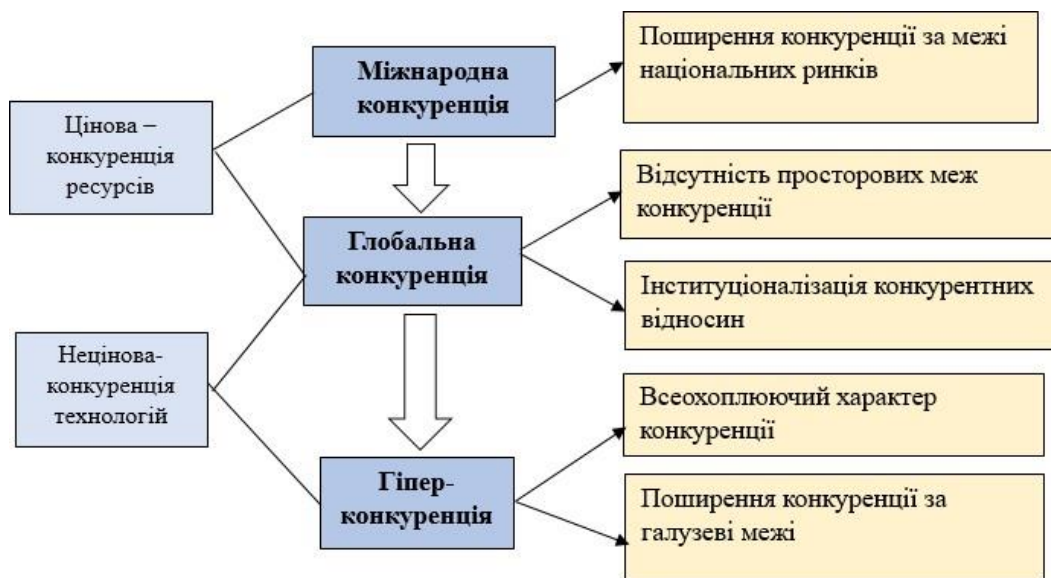

Рис. 1.6. Формування конкурентних відносин в умовах глобалізації

Джерело: складено автором за матеріалами [23, 24]

В результаті сформувалася глобальна мережа міжнародних оптових банків, що створила систему міжбанківського кредитування. Ця мережа має позитивний вплив на світову систему в цілому, але в той же час може викликати серйозні кризові ситуації в окремих країнах. Саме тому конкуренція на глобальному рівні принципово відрізняється від традиційних форм конкуренції між фірмами (рис. 1.6).

Відзначимо, що по-перше, в умовах недосконалої (олігополістичної) конкуренції вирішальне значення має «структурна конкурентоспроможність» окремих країн. По-друге, висока концентрація капіталу в окремих галузях призводить до трансформації глобальної конкуренції між фірмами на олігополістичних ринках у конкуренцію між глобальними фірмами та окремими державами. По-третє, поглиблення майнової нерівності всередині країни.

Зауважимо, що міжнародні економічні відносини в умовах сучасних глобальних викликів створили новий вид конкуренції – гіперконкуренцію, як сучасну форму конкуренції, що має інклюзивний характер і передбачає маніпулювання великими обсягами капіталу та інвестиційних ресурсів [25]. Вона може змінювати не лише обсяги, а й напрями транскордонних потоків капіталу, спрямовуючи їх на нові сегменти ринку. Наприклад, використання фінансових технологій надає нові можливості для транскордонного руху фінансового капіталу на заміну банківським каналам кредитування. Фінтех компанії можуть не лише конкурувати з традиційними компаніями та фінансовими установами, але й прискорювати міжнародний рух капіталу в напрямку інноваційних та інвестиційно привабливих проєктів.

Також гіперконкуренція характеризується зміною джерел конкурентних переваг. Тобто конкуренція за ресурси трансформується в конкуренцію за технології. Домінування технологій та інновацій у банківській конкуренції призводить до поступової еволюції від цінової конкуренції до нецінової.

Цьому також сприяє зниження процентних ставок на тлі значно нижчої інфляції та процентна політика, в якій центральні банки розвинених країн зосередилися на використанні стимулюючих ефектів кількісного пом'якшення під час криз та в посткризовий період.

Глобалізація вимагає докорінної зміни співвідношення між зовнішніми і внутрішніми чинниками розвитку на користь перших та адаптації національних макроекономічних регуляторів до потреб і вимог глобального ринку.

Глобалізація економічного розвитку - це об'єктивний процес підпорядкування основних напрямів розвитку законам і потребам світового ринкового господарства. Процес глобалізації супроводжується синергетичними ефектами, які змінюють траєкторію розвитку світової економіки та спричиняють буми технологічних інновацій і дивергенцію економічних систем [26].

Економічну глобалізацію можна вважати ознакою постіндустріальної фази економічного розвитку, об'єктивно зумовленою трансформацією комунікації в інформаційному суспільстві. Водночас глобалізацію можна представити як посилення світогосподарських зв'язків під впливом невеликої кількості країн з розвинутою економікою та постіндустріальними фінансово-кредитними системами.

Світова економіка фактично поділена на торговельно-економічні блоки держав, кожен з яких конкурує і прагне до зростання. Глобалізація супроводжується зростанням ролі наднаціональних структур, які обмежують свободу держав у здійсненні економічного та політичного вибору і визначають правила поведінки країн на світовому ринку. Зокрема, регіональні інтеграційні альянси зміцнюють регіональну спільність держав і національних економік, водночас створюючи основу для більшої глобальної спільності. Це відбувається тоді, коли політичний вибір інтегрованих країн не обмежується

стратегіями виживання, а зосереджується на багатосторонньому розвитку держави, спрямованому на подальший науково-технічний стрибок до рівня розвинених країн.

Відзначимо, що в останні роки накопичилися кількісні та якісні зміни в процесах глобалізації, що призвели до нового стану економічного життя в цілому та нового змісту міжнародних економічних відносин. З одного боку, на світовій арені з'являється все більше економічних об'єднань та угруповань, які формують регіональні економічні простори. З іншого боку, інтеграція на глобальному рівні розмиває кордони між країнами та регіональними об'єднаннями, які взаємодіють через міжнародний обмін продукцією, послугами, капіталом і технологіями.

Передумовами ефективного економічного співробітництва є:

- приблизно однаковий рівень економічного розвитку;
- поглиблення міжнародної виробничої спеціалізації;
- випереджаючий розвиток ринкових механізмів, транспортної та комунікаційної інфраструктури в країнах, що інтегруються;
- взаємодоповнюваність торгівлі;
- спільні економічні та конкурентні можливості, що відкриваються в результаті рівноправного співробітництва, а також вирішення соціально-економічних питань. зокрема, екологічного характеру

За таких умов регіональні коаліції сприяють підвищенню економічного рівня інтегрованого об'єднання в цілому та перетворенню його на суб'єкт глобалізації.

Відзначимо, що сьогодні транснаціональні корпорації є, мабуть, найпотужнішими чинниками, які сприяють інтернаціоналізації суспільства. З розширенням їх впливу роль держави поступово зменшується і виникають міжнародні виробничо-фінансові комплекси, засновані на глобальному поділі

праці та регіональних макроекономічних особливостях, що регулюються багатосторонніми угодами.

Інтеграційний процес в рамках співпраці дозволяє об'єднати інтелектуальні та матеріальні ресурси країн регіону, створюючи більш сприятливі умови для економічного розвитку та отримання конкурентних переваг на світовому ринку. Крім того, співпраця є своєрідною захисною реакцією на дестабілізацію економічної ситуації та світову фінансову кризу.

На жаль, серед найважливіших наслідків глобалізації найчастіше згадуються негативні наслідки для зайнятості, особливо для некваліфікованих працівників.

Соціальні зміни на глобальному рівні відбуваються і в інших формах. Нові технології створили нову еліту у вигляді нового типу працівників, орієнтованих на творчу та високоінтелектуальну працю, тонкий прошарок фахівців, озброєних спеціальними знаннями, кваліфікацією і талантами, які займають привілейоване становище незалежно від країни, в якій вони працюють. Цей тип соціальної диференціації набув глобального виміру і стає одним з факторів, що сприяють «відтоку мізків». Ця категорія працівників, відірвана від свого соціального середовища і сконцентрована в наднаціональних структурах глобального характеру, перестає бути фактором розвитку своїх національних економік. Постаті програмістів і менеджерів, які використовують сучасні методи управління, стають дуже типовими в усьому світі. Однак ці професії залишаються недоступними для більшості людей за межами розвинутого світу і для значної більшості в самому розвинутому світі. Люди з цієї групи мають набагато більше спільного, ніж люди з інших груп населення в країнах свого походження.

Висновки до першого розділу

За результатами проведеного дослідження теоретичних засад економічного співробітництва в контексті розвитку торговельно-економічних відносин між державами можна зробити такі висновки:

1. Економічне співробітництво - це об'єктивний процес розвитку стійких економічних зв'язків і розподілу праці між національними економіками, які схожі за рівнем економічного розвитку, мають спільні кордони і розташовані в одному регіоні. На сучасному етапі міжнародне економічне співробітництво впливає на рівень світового прогресу та економічний розвиток понад 200 країн світу. В епоху посилення глобалізаційних та інтеграційних процесів країна повинна мати чітку концепцію міжнародного співробітництва, якщо вона хоче стати повноправним членом світової спільноти. Позитивний розвиток економічного співробітництва не лише сприяє економічному зростанню країн в світі, але й дозволяє їм підтримувати та зміцнювати мирні відносини, знижувати міжнародну напруженість та будувати взаємовигідну систему міжнародної економічної торгівлі та безпеки.

2. Світ рухається до нового способу життя, заснованого на динамічних горизонтальних взаємодіях, а світова економіка розширюється на регіональні групи і структури, які є набагато гнучкішими, ніж національна ринкова модель. Ускладнення побудови та інтеграції економічних систем в умовах глобалізації та нової промислової революції покликане забезпечити національним економікам здатність розвиватися на основі постійного оновлення, тобто зробити сучасне економічне зростання більш інноваційно орієнтованим і, відповідно, більш стійким. Розвиток, взаємозв'язок і взаємозалежність національних економік призвели до тіснішої співпраці та сприяли зростаючій інтернаціоналізації виробництва у світі. Процес

глобалізації не є запланованим, одноразовим чи випадковим, а є процесом розвитку економічних систем. Саме взаємодія ринків і соціально-економічних систем породжує такі явища, як співробітництво та глобалізація. Адже величезні, безперервні та надшвидкі міжнаціональні фінансові, товарні, інформаційні та трудові потоки зміцнюють зв'язки світової економіки, як учасників глобального процесу.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА КРАЇН СОЮЗУ АРАБСЬКОГО МАГРИБУ ТА ЄС

2.1. Аналіз ключових напрямів економічного співробітництва між країнами Союзу арабського Магрибу та ЄС

Упродовж останніх десятиліть африканські країни демонструють переважно сировинну спрямованість експорту, що значною мірою зумовлює їхню вразливість до цінових коливань на світових ринках. У цьому контексті держави Північної Африки, зокрема країни Союзу арабського Магрибу, мають дещо відмінний профіль, оскільки виступають більш інтегрованими у глобальні економічні процеси, зокрема завдяки тісним зв'язкам з Європейським Союзом.

Сучасний стан торговельної взаємодії Африки зі світовим господарством найкраще ілюструє зовнішньоторговельний баланс континенту (рис. 2.1).

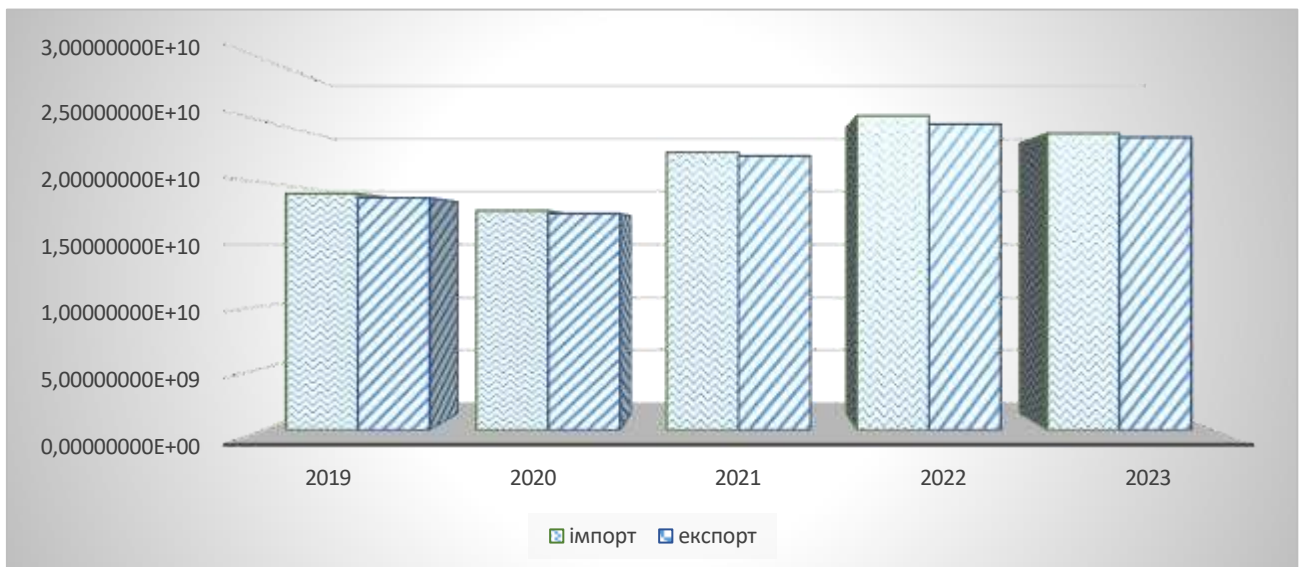

Рис. 2.1. Дані імпорту-експорту по країнам Африки за 2019-2023 рр.

Джерело: складено автором за матеріалами [27]

За оцінками експертів, постачання первинної сировини з Африки становить понад 50% загального експорту, решта - перероблена сировина, напівфабрикати, продукція чорної та кольорової металургії, нафтохімії, хімічної промисловості, машинобудування, текстильної, шкіряної та взуттєвої, харчової та інших галузей промисловості [28].

На (рис. 2.2 та 2.3) наведено дані щодо структури експорту та імпорту товарів Африки, з яких видно, що в експорті переважає сировинний характер продукції, а континент є залежним від імпорту товарів з високим ступенем переробки.

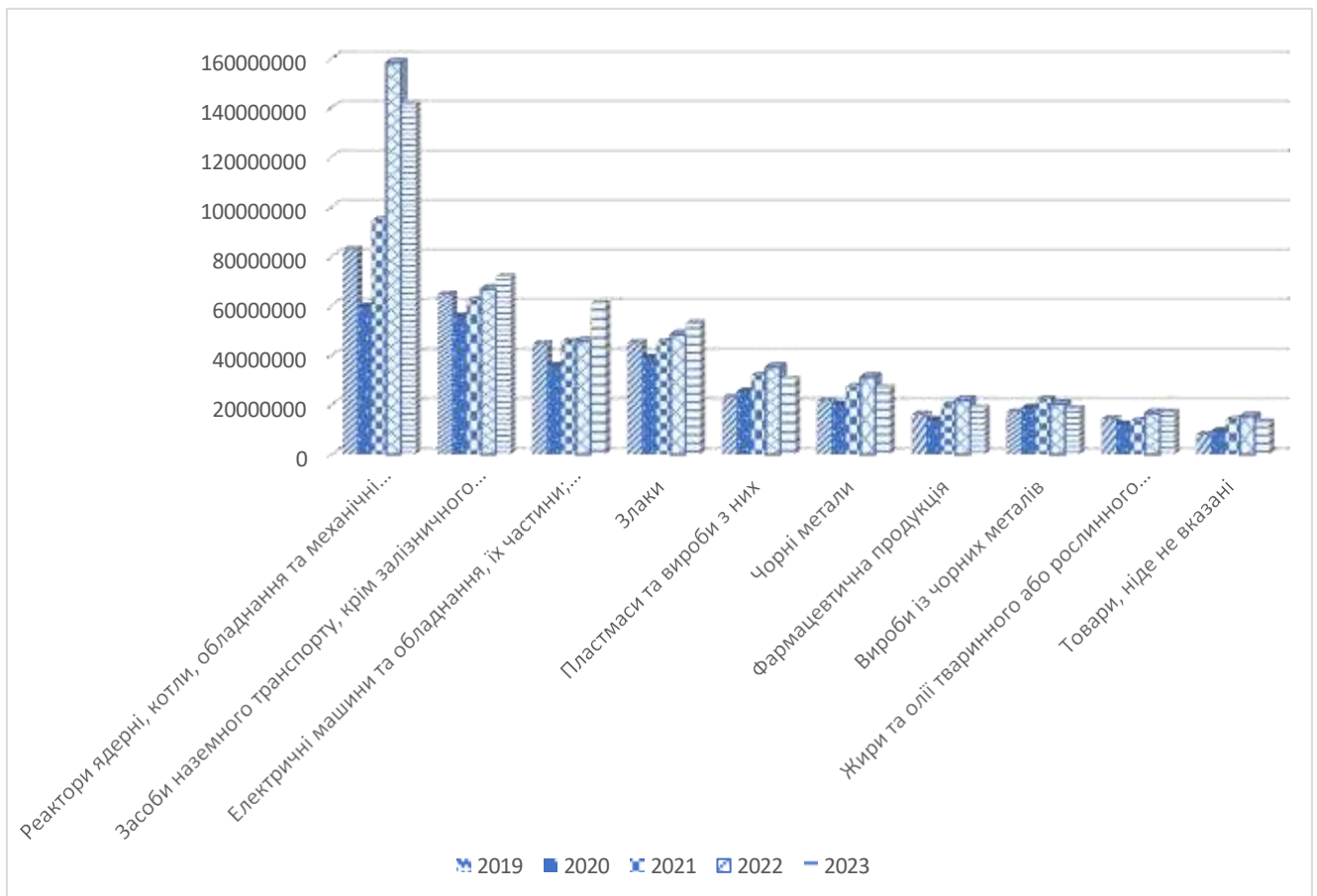

Рис. 2.2. Структура імпорту основних товарів по країнам Африки за 2019-2023 рр.

Джерело: складено автором за матеріалами [27]

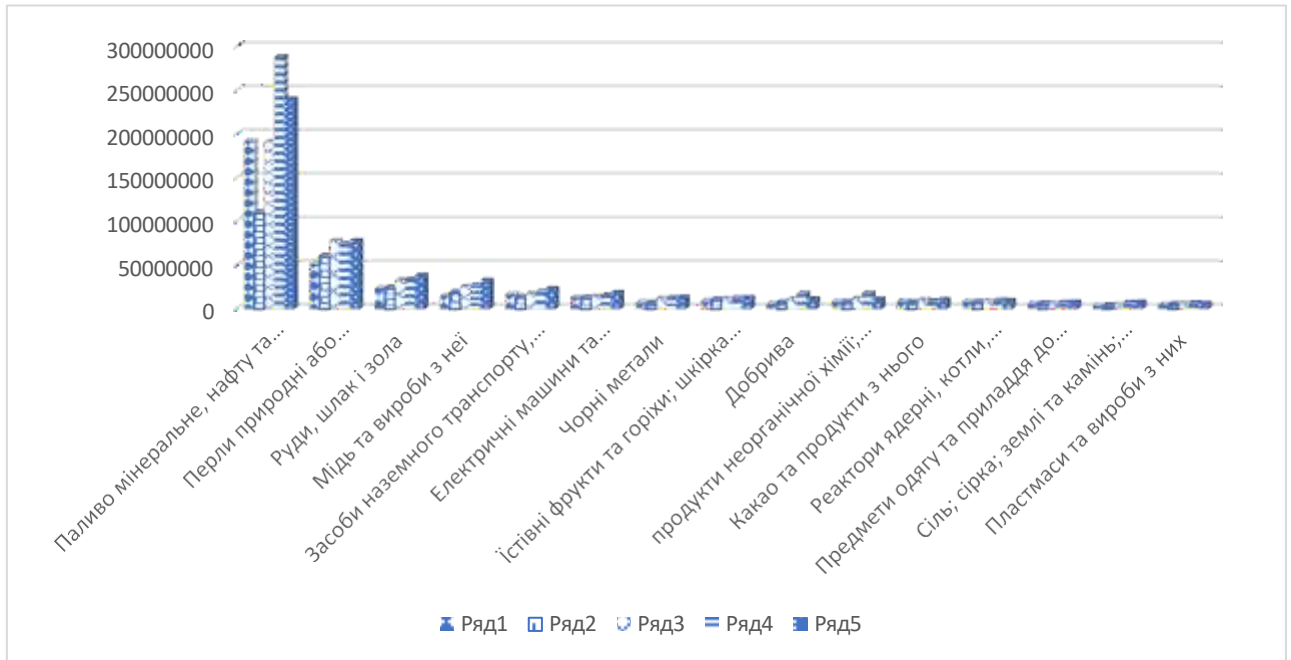

Рис. 2.3. Структура експорту основних товарів по країнам Африки за 2019-2023 р.

Джерело: складено автором за матеріалами [27]

Слід зазначити, що в африканських країнах значна частка ВВП формується за рахунок експлуатації природних ресурсів, зокрема корисних копалин (переважно паливних і мінеральних). Більшість цих доходів надходить у вигляді роялті, які перевищують вартість видобутку природних ресурсів. Високі рентні платежі за використання невідновлюваних ресурсів і надмірна вирубка лісів означають, що капітал у країнах цього континенту поступово ліквідується.

Цінність природних ресурсів Африки, особливо її сировинних ресурсів, добре розуміють як у самій Африці, так і в решті країн світу, причому деякі провідні держави продовжують розширювати співпрацю з континентом у їх закупівлі та розробці. Основними гравцями, які конкурують за присутність та економічний вплив на африканському континенті, є ЄС, США та Китай. Наразі

ці країни є найбільшими партнерами у зовнішній торгівлі Африки як за обсягами імпорту, так і за обсягами експорту.

З метою збереження своєї економічної ідентичності та протистояння викликам світової глобалізації країни Африки об'єднуються в різні союзи, одним з яких є Союз Арабського Магрибу (САМ).

Магриб - це традиційне арабське суспільство з відповідними методами і механізмами державного і приватного підприємництва та економічної діяльності. На регіон Магрибу припадає 1/8 частина населення африканського регіону і 1/4 частина його ВВП [29].

Відзначимо, що країни Магрибу належать до різних груп. Так, всі країни Магрибу є членами Ліги арабських держав. Регіон підписав 12 угод про приєднання до Альянсу регіональної інтеграції (PIA), три з яких є взаємними. Лівія, Марокко і Туніс є членами Панарабської зони вільної торгівлі (ПАФТА), а Марокко і Туніс - членами Агадірської угоди.

Також Туніс, Марокко та Алжир мають Угоду про асоціацію з ЄС. Марокко має угоду про вільну торгівлю з США, а Мавританія є членом Співтовариства держав на південь від Сахари (SEN-SAD). Марокко і Туніс утворюють зону вільної торгівлі з ЄАВТ і Туреччиною. А Союз Арабського Магрибу (САМ) є єдиною регіональною організацією, що включає всі п'ять країн – Алжир, Туніс, Лівію, Марокко та Мавританію.

На рисунок 2.4 відображено динаміку імпортно-експортних відносин країн Союзу арабського Магрибу та ЄС.

У 2022-2023 роках понад половину загального обсягу зовнішнього товарного експорту країн Магрибу склали мінеральні палива, нафтопродукти та їхні дистиляти, що свідчить про сировинну орієнтацію країн цього союзу. На продовольчі товари припадає близько 6,3% або 323,8 млрд дол. США експорту, тоді як на електричні машини та обладнання - 210,1 млрд дол. США, добрива - 6,1 % або 10,68 млрд дол. США, на автомобілі - 3,9% та хімічну продукцію - 2,8% [27].

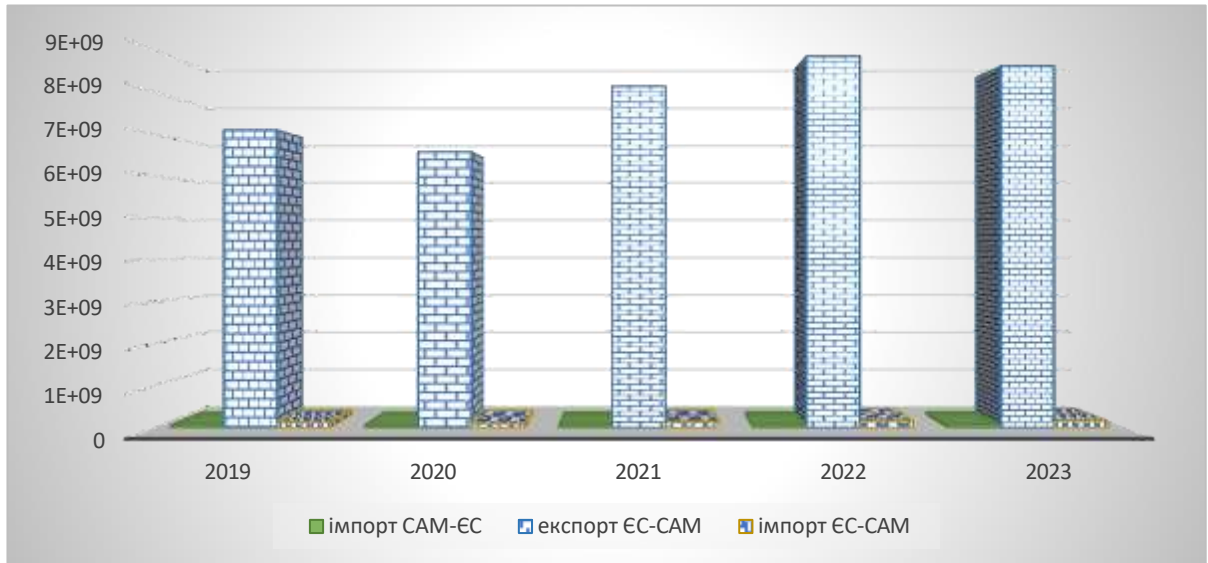

Рис. 2.4. Показники імпорту та експорту між країнами Союзу арабського Магрибу та ЄС за 2019-2023 р.

Джерело: складено автором за матеріалами [27]

Рис. 2.5. Показники імпорту та експорту між Алжиром та ЄС за період 2018-2022 р.

Джерело: складено автором за матеріалами [27]

Що стосується імпорту країн Магрибу, то у 2022-2023 роках до його складу входили ті ж товарні групи, що й в експорті групи, але з деякими розбіжностями в розмірах часток. Наприклад, 17,7% для палива, 14,0% для продовольства, 7,8% для електричних машин та обладнання, 6,2% для транспортного обладнання та 6,9% для хімічної продукції [27].

Відносно торгівлі окремих країн Союзу арабського Магрибу з ЄС, то на (рис. 2.5) наведено дані щодо імпортно-експортних відносин між Алжиром та ЄС за 2018-2022 роки.

Дані щодо торгових відносин між іншими країнами Союзу арабського Магрибу та ЄС представлені (на рис. 2.6 – 2.9).

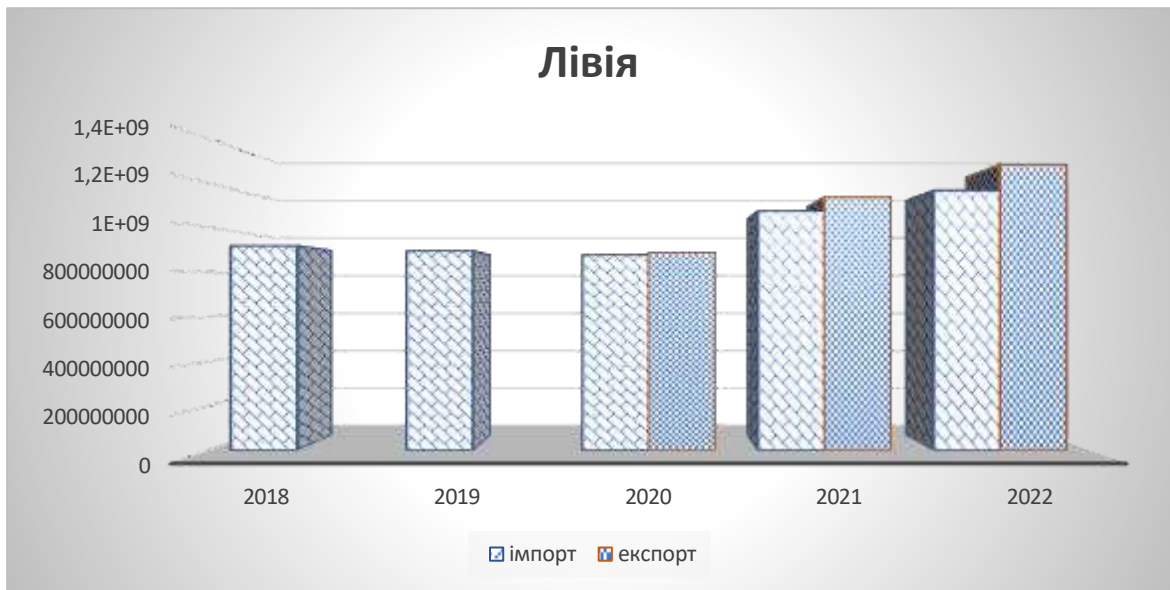

Рис. 2.6. Показники імпорту та експорту між Лівією та ЄС за 2018-2022 р.

Джерело: складено автором за матеріалами [27]

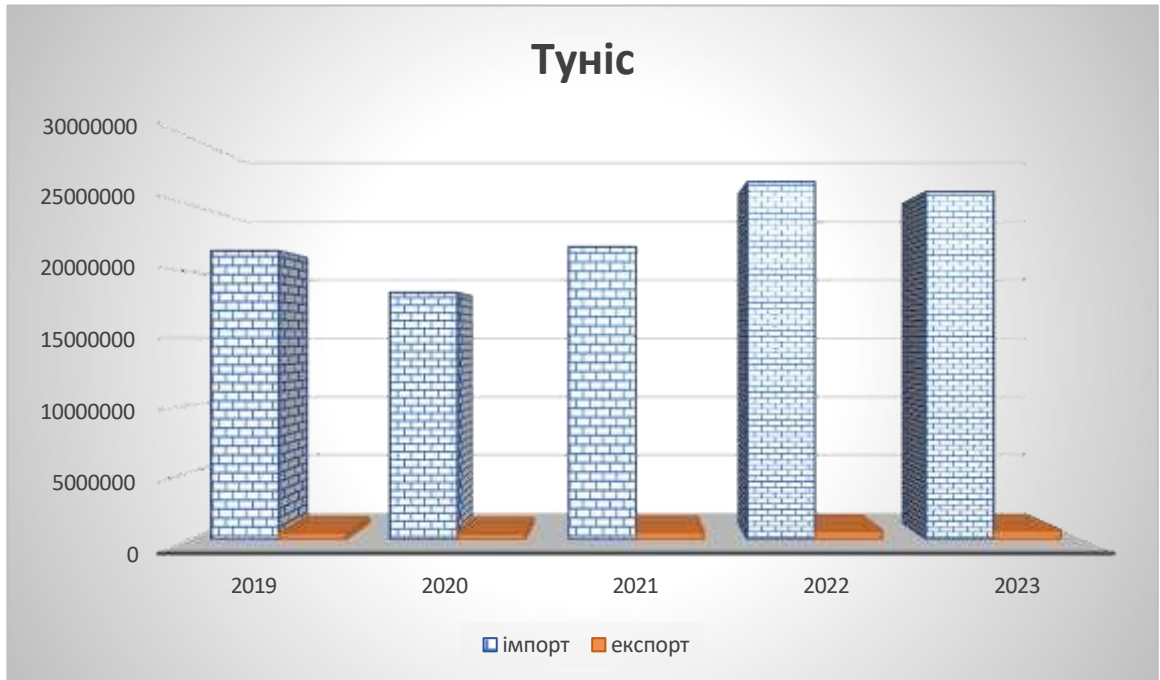

Рис. 2.7. Показники імпорту та експорту між Тунісом та ЄС за 2019-2023 р.

Джерело: складено автором за матеріалами [27]

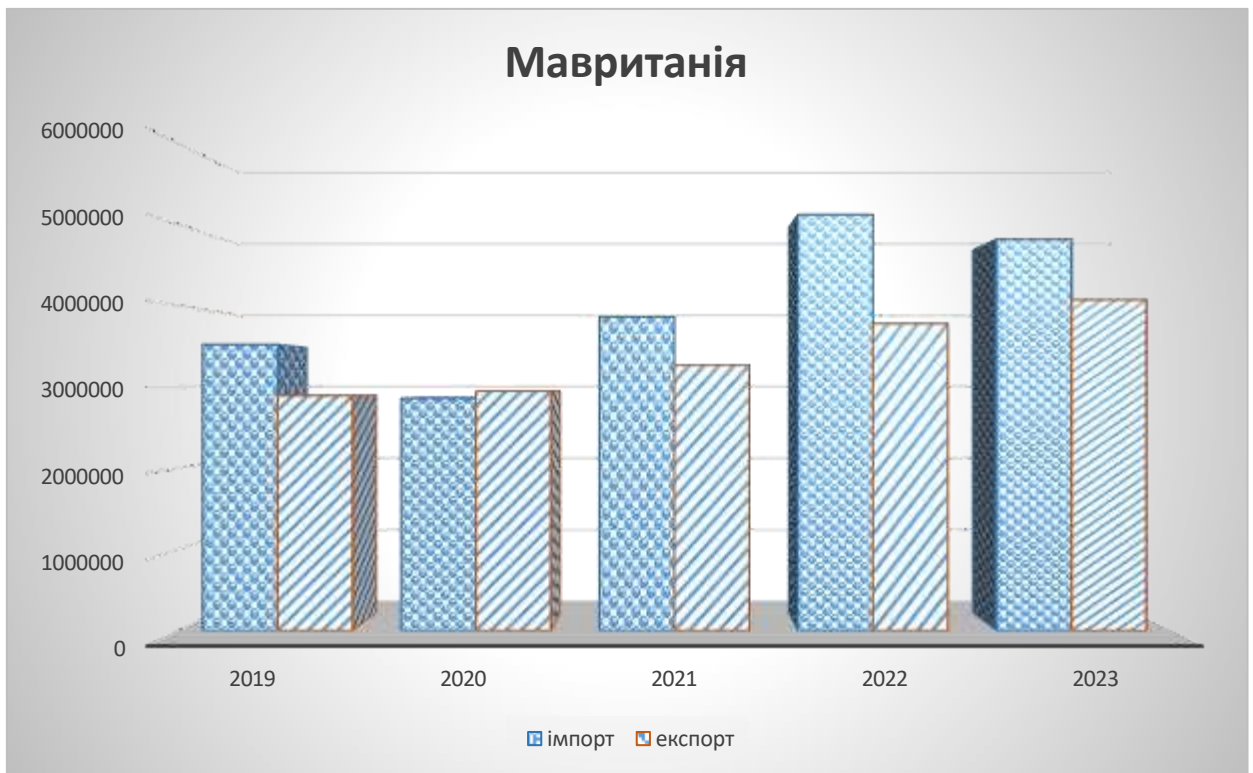

Рис. 2.8. Показники імпорту та експорту між Мавританією та ЄС за 2019-2023 р.

Джерело: складено автором за матеріалами [27]

Рис. 2.9. Показники імпорту та експорту між Марокко та ЄС за 2019-2023 р.

Джерело: складено автором за матеріалами [27]

Як видно з даних рис. 2.5 – 29 країни Союзу арабського Маргібу мають не однорідні торгові відносини з ЄС. Слід зазначити, що, згідно зі статистичними даними, економічне співробітництво між МС та ЄС є одностороннім. Це пов'язано з тим, що ЄС сприймає країни САМ як ринки збуту своєї продукції.

Дисбаланс торгово-економічних відносин наглядно наведено на (рис. 2.10.).

Рис. 2.10. Торговий баланс між САМ та ЄС за 2019-2023 р. (сформовано

Джерело: складено автором за матеріалами [27]

Як видно з (рис. 2.10) торговий баланс між країнами Союзу арабського Магрибу та Європейського Союзу лише зростає. За 2019-2023 роки він склав - 4 150 418 тис. дол. США, що більше на 33,8% порівняно з 2019 роком.

У 2022 році торговий баланс був найнижчий за період аналізу та склав - -4 372 590 тис. дол. США. Це можна назвати позитивним фактором, адже скорочення у 2023 році склало над 5% порівняно з 2022 роком.

2.2. Чинники, що впливають на ефективність економічного співробітництва між країнами Союзу арабського Магрибу та ЄС

Країни африканського континенту визначають як країни-експортери нафти, країни з середнім рівнем доходу та нестабільні країни з низьким рівнем доходу. Відповідно до такої класифікації в Африці майже три чверті держав відносяться до країн з низьким рівнем доходу. Найбільш економічного стабільними вважаються країни Північної Африки та Південно-африканська республіка.

Відзначимо, що сировинна спрямованість експорту характерна для всіх країн африканського континенту.

У сучасному контексті глобального економічного розвитку ресурси Африки (сировинні, енергетичні та людські) стають важливим фактором, що визначає характер і темпи зростання розвинених країн світу. ЄС, США та Китай визначили Африку як ключовий елемент своїх стратегій економічного розвитку.

Зокрема, союзи країн Африки з Європою - ця ініціатива спрямована на прискорення переходу до зеленої енергетики та діджиталізацію соціальних і політичних процесів, сталого зростання та гідних робочих місць, зміцнення систем охорони здоров'я, а також покращення освіти та навчання для створення сильної, інклюзивної, зеленої та цифрової економіки. Вони

спрямовані на підтримку африканських країн у їхніх зусиллях з відновлення та трансформації.

ЄС, держави-члени та європейські фінансові установи працюватимуть разом, щоб підтримати конкретні та трансформаційні проекти, спільно визначені у пріоритетних сферах. Загалом Європейський Союз вже інвестував у регіон 150 мільярдів євро. Адже ЄС прагне посилити співпрацю з країнами-партнерами для покращення науково-технічного та інноваційного потенціалу, модернізації дослідницьких та інноваційних об'єктів, зміцнення інноваційних екосистем та посилення науково-дослідницької співпраці з країнами Африки.

Відносини між Європейським союзом та африканськими країнами сформувалися в період деколонізації та зі створенням і розвитком ЄС. Тож цілі Спільної стратегії ЄС-Африка інтерпретують виклики двосторонніх відносин як ширші, ніж співпраця у сфері розвитку. У ній підкреслюється, що міжконтинентальне партнерство «базується на європейсько-африканському консенсусі щодо спільних цінностей, спільних інтересів і стратегічних цілей».

Партнерство має бути спрямоване на подолання розриву в розвитку між Африкою та Європою шляхом зміцнення економічного співробітництва та сприяння сталому розвитку на обох континентах, які співіснують в умовах миру, безпеки, процвітання, солідарності та людської гідності. А основними інструментами співпраці виступають:

- поглиблений політичний діалог;
- спільне управління;
- спільна відповідальність.

Наведені інструменти повинні забезпечити двостороннє співробітництво, співпрацю у вирішенні глобальних проблем, розподіл тягаря (витрат), взаємну підзвітність, солідарність і взаємну довіру, рівність і справедливість, спільну безпеку і безпеку людини, повагу до міжнародного права і угод, гендерну рівність і недискримінацію і, нарешті, довгостроковий підхід.

У економічному співробітництві між країнами Союзу арабського Магрибу та ЄС основна діяльність спрямовується на зміцнення відносини в таких сферах, як [30]:

- розвиток торгівлі;
- регулювання глобальних проблем, включаючи міграцію та зміну клімату;
- допомога країнам у пошуку міжрегіональних і міжконтинентальних відповідей на ключові питання подальшого розвитку;
- допомога у боротьбі з викликами сьогодення.

Мир і безпека є одними з найважливіших тем двостороннього діалогу. Крім того, зростає увага до соціально-економічних аспектів, таких як створення робочих місць у легальних секторах економік країн САМ і розвиток партнерств, орієнтованих на їхній сталий розвиток.

Сьогодні на країни Європи припадає близько двох третин зовнішньоторговельного обороту Магрибу. Так, Алжир, що є членом Союзу арабського Магрибу, - 22-й найбільший торговельний партнер ЄС, на який припадає 1% від загального обсягу торгівлі товарами ЄС у 2023 році.

Загальний обсяг торгівлі товарами між ЄС та Алжиром у 2023 році склав 50,2 млрд євро, тоді як імпорт ЄС з Алжиру склав 35,4 млрд євро. Більшість імпорту склали мінеральні продукти (33,9 млрд євро, 96%). Експорт з ЄС до Алжиру склав 14,9 млрд євро, до його структури входять - машини та обладнання (2,7 млрд євро, 18,1%), хімічна продукція (2,5 млрд євро, 16,9%) і транспортне обладнання (2,2 млрд євро, 15,2%). Двостороння торгівля послугами у 2022 році становила 3,7 млрд євро. Імпорт послуг до ЄС становив 1,4 млрд євро, а експорт - 2,3 млрд євро (рис. 2.11).

У 2023 році Лівія, також член САМ, була 32-м найбільшим торговельним партнером ЄС, на який припадає 56,4% торгівлі цієї країни у 2023 році.

Загальний обсяг торгівлі товарами між ЄС та Лівією у 2023 році становив 29,8 млрд євро, а загальний імпорт - 22,9 млрд євро. Більшість імпорту

становили паливо та гірничодобувна продукція (22,9 млрд євро, 98,9%), включаючи нафту та нафтопродукти (21,5 млрд євро, 93,7%).

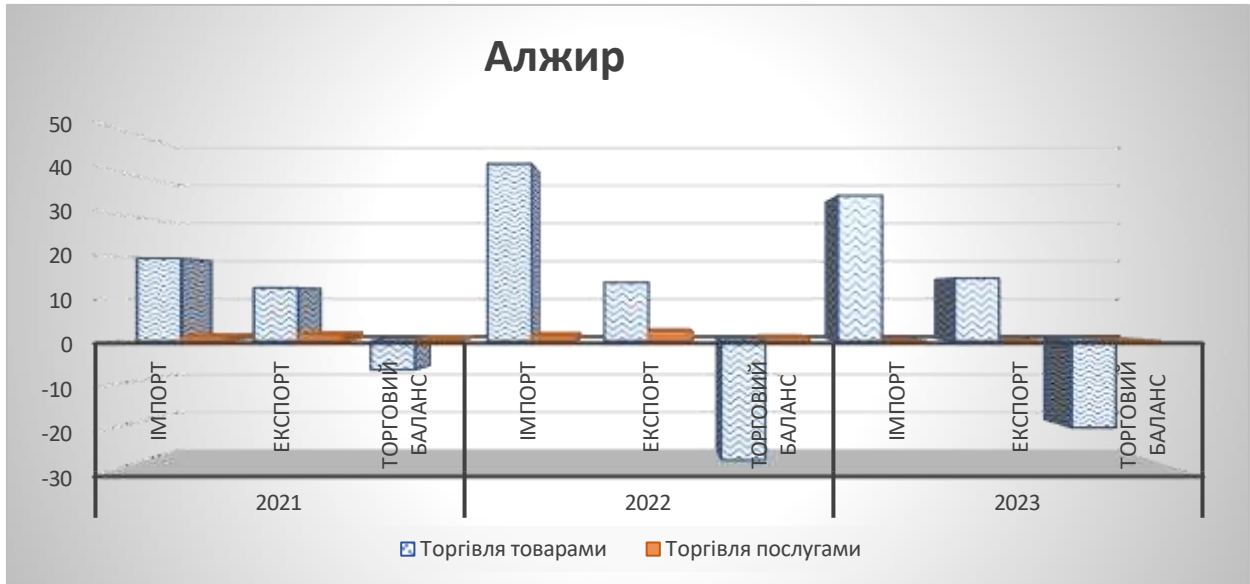

Рис. 2.11. Показники торгових відносин між Алжиром та ЄС за 2021-2023 р.

Джерело: складено автором за матеріалами [31]

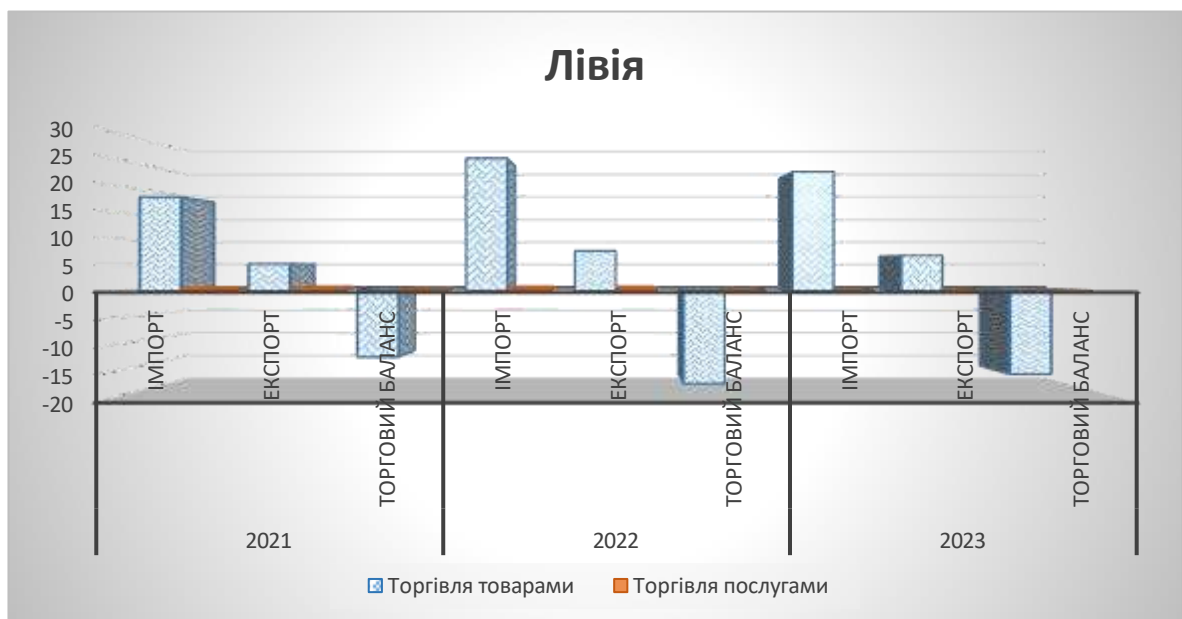

Рис. 2.12. Показники торгових відносин між Лівією та ЄС за 2021-2023 р.

Джерело: складено автором за матеріалами [32]

Експорт ЄС до Лівії склав 6,8 млрд євро, включаючи паливо та гірничодобувну продукцію (3,6 млрд євро, 53,3%), сільськогосподарську продукцію та сировину (1,1 млрд євро, 16,3%), машини та устаткування. Двостороння торгівля послугами у 2022 році склала 1 млрд євро, при цьому імпорту послуг до ЄС склав 520 млн євро, а експорт - 480 млн євро (рис. 2.12).

Інший член Союзу арабського Магрибу – Туніс. На даний час ЄС є найбільшим торговельним партнером цієї країни, на який припадає 56% торгівлі у 2023 році. 72% туніського експорту призначено для ЄС, а 43,8% імпорту – надходить з ЄС.

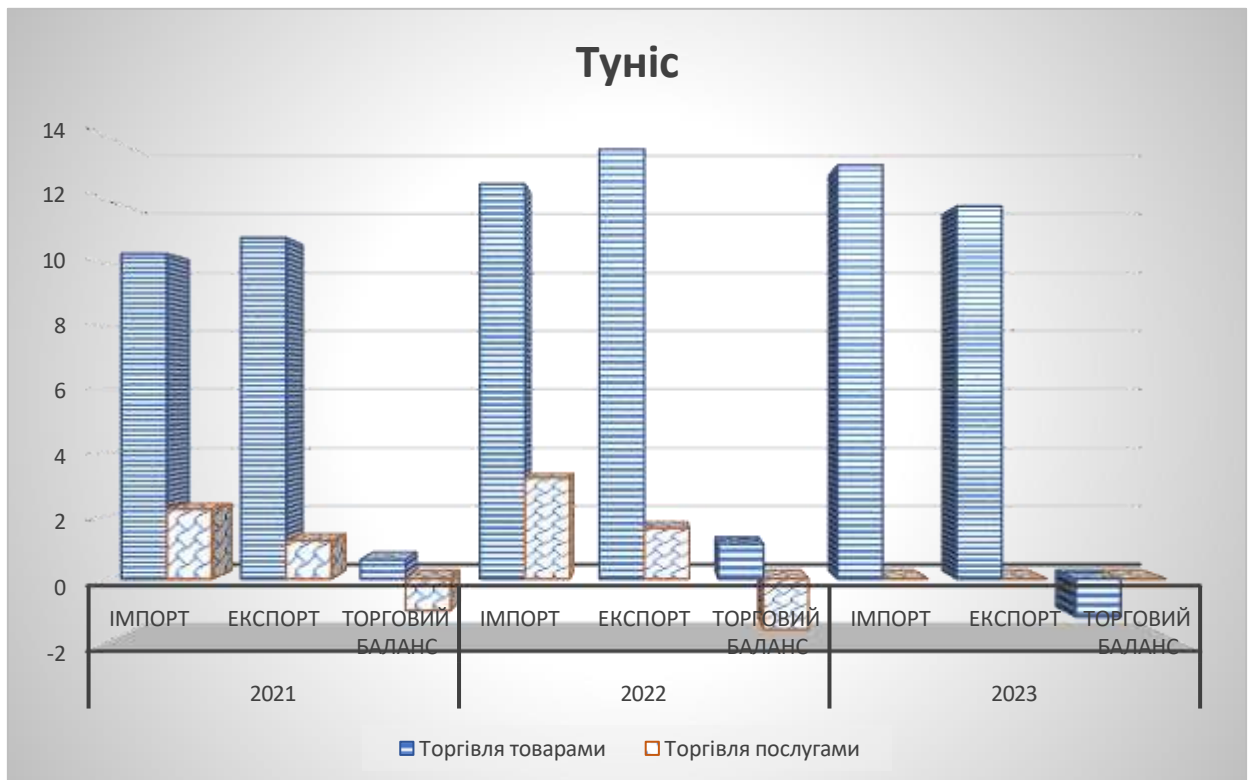

Рис. 2.13. Показники торгових відносин між Тунісом та ЄС за 2021-2023 р.

Джерело: складено автором за матеріалами [33]

Туніс є 34-м найбільшим торговельним партнером ЄС, на який припадає 0,5% від загального обсягу торгівлі ЄС зі світом у 2022 році. У 2023 році загальний обсяг торгівлі товарами між ЄС і Тунісом склав 24,8 млрд євро,

імпорт - 13 млрд євро, в основному імпортували машини та обладнання (4,6 млрд євро або 35,4%) і текстиль (2,7 млрд євро, 20,6%). Експорт ЄС до Тунісу склав 11,6 млрд євро, в основному - це машини та обладнання (3,4 млрд євро, 28,7%), за ними йдуть текстиль (1,6 млрд євро, 13,4%) і неблагородні метали та вироби (1,1 млрд євро, 9,6%). У 2022 році двостороння торгівля послугами склала 4,8 млрд євро, з яких 3,2 млрд євро - імпорт послуг до ЄС та 1,6 млрд євро - експорт (рис. 2.13).

Марокко, як член САМ, є 21-м найбільшим торговельним партнером ЄС, на який припадає 1% від загального обсягу світової торгівлі товарами ЄС у 2022 році. ЄС є найбільшим торговельним партнером Марокко, на який припадає 49% від загального обсягу торгівлі Марокко у 2022 році. 56% експорту Марокко йде в ЄС і 45% імпорту Марокко йде в країни ЄС. Загальний обсяг торгівлі товарами між ЄС і Марокко склав 53,3 млрд євро в 2022 році. Імпорт ЄС з Марокко склав 21,7 млрд євро, з такими показниками - транспортне обладнання (5,1 млрд євро, 23,5%), машин і устаткування (4,6 млрд євро).

Рис. 2.14. Показники торгових відносин між Марокко та ЄС за 2021-2023 р.

Джерело: складено автором за матеріалами [34]

Експорт ЄС до Марокко склав 31,6 млрд євро. Основними статтями експорту були машини та обладнання (6,7 млрд євро, 21,2%), за ними йшли мінеральні продукти (4,9 млрд євро, 15,5%) і транспортне обладнання (3,5 млрд євро, 11,1%). Вартість двосторонньої торгівлі послугами у 2021 році становила 7,7 млрд євро. Вартість імпорту послуг до ЄС становила 4,4 млрд євро, а експорту - 3,3 млрд євро. Обсяг двосторонньої торгівлі послугами з ЄС становив 4,4 млрд євро, а експорт - 3,3 млрд євро (рис. 2.14).

Також ЄС проводить активну інвестиційну політику серед країн Союзу арабського Магрибу.

На (рис. 2.15) показано рівень інвестицій ЄС в деякі країни Магрибу. Зауважимо, що Лівія у 2022 році отримала найбільше інвестицій від ЄС порівняно з іншими країнами Магрибу.

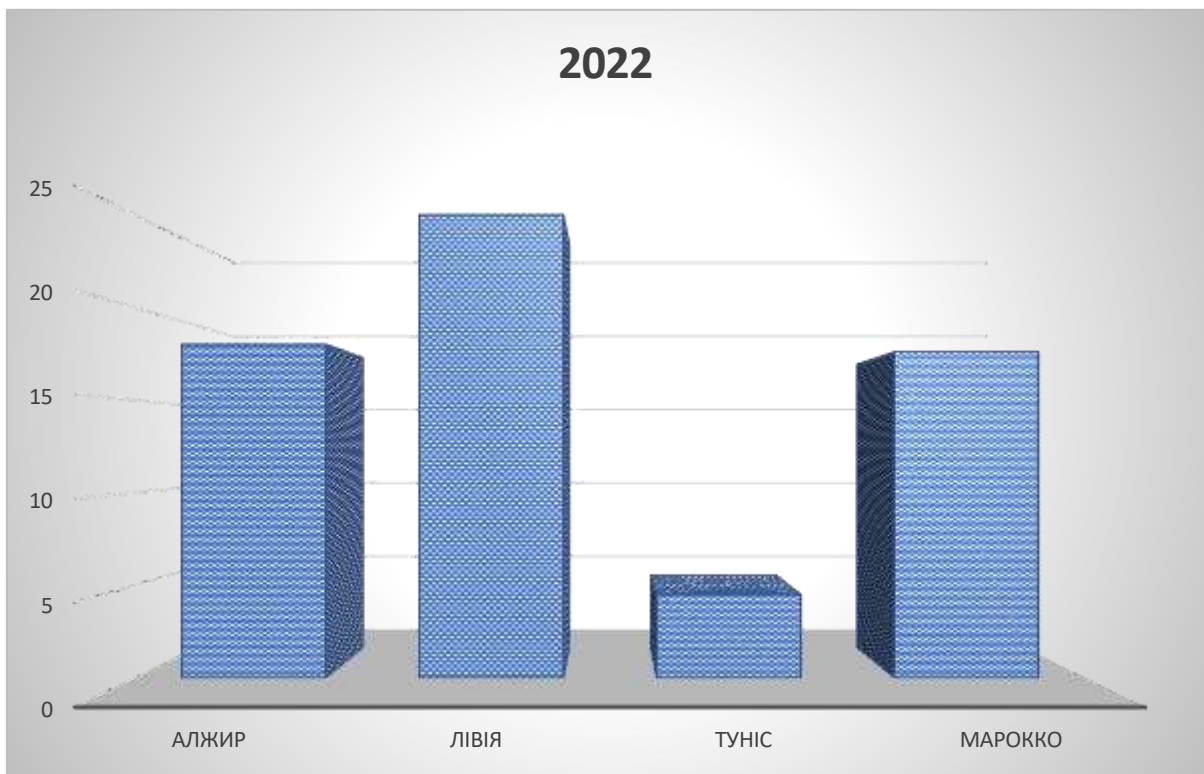

Рис. 2.15. Показники прямих інвестицій ЄС у 2022 році в країни Магрибу

Джерело: складено автором за матеріалами [35]

Відзначимо, що потоки прямих інвестицій в країни САМ були відносно стабільним. Компанії ЄС є найбільшими іноземними інвесторами краї Союзу арабського Магрибу, на які припадає 80-85% прямих інвестицій, що діють у країнах союзу, і є найбільшими роботодавцями, на які припадає близько 80% усіх робочих місць, створених завдяки вкладенням. Так, наприклад, загальний обсяг інвестиційних вкладень ЄС в Туніс на кінець 2021 року становив 3,9 млрд євро. Потоки інвестиції в цю країну сконцентровані на розвитку інфраструктурної мережі та в текстильній і швейній промисловості.

Вагомий вплив на економічне співробітництво ЄС та країн Союзу арабського Магрибу мала енергетична криза 2008-2009 років, а також вторгнення Росії в Україну, що призвело до скорочення надходження енергетичних ресурсів в ЄС, а з січня 2025 року - взагалі припинення транзиту російського газу в Європу через територію України.

Країни ЄС дуже стурбовані питаннями енергетичної безпеки і мають намір докласти значних зусиль для її запобігання [36].

Європейський Союз намагається диверсифікувати джерела постачання енергоносіїв, наприклад, збільшуючи обсяги закупівель в Алжирі та Лівії. Остання має найбільші доведені запаси нафти в Африці і п'яте місце серед країн-членів ОПЕК. Достовірні запаси оцінюються в 29,5 млрд барелів (приблизно 2% світових запасів). Після відмови від виробництва зброї масового знищення і зняття санкцій - Лівія розширює співпрацю з ЄС, у тому числі в енергетичному секторі. ЄС готовий виділити Лівії 60 млн. євро на розвиток енергетичного сектору, а також транспорту, покращення міграційної ситуації, захисту навколишнього середовища і правового співробітництва.

Алжир має треті за величиною доведені запаси нафти в Африці (1,5 млрд тонн) після Нігерії та Лівії. Видобуток нафти становить 2 млрд барелів на добу, що значно перевищує квоту ОПЕК. 90% видобутої нафти експортується до Західної Європи, переважно до Італії, Франції та Німеччини. Значна частина території країни є нерозробленою і, за оцінками, має запаси у 28 мільярдів

барелів. Алжир потребує додаткового капіталу та найсучасніших технологій для підтримки розробки нових та збільшення видобутку на існуючих родовищах [37].

Алжир має добре розвинену транспортну інфраструктуру, включаючи 6,9 000 км трубопроводів: км трубопроводів розтягнуті по всій країні, із загальною протяжністю 2,3 000 км міжнародних газопроводів. Два трубопроводи мають потужність 900 млрд куб. м. на рік: трубопровід Trans Med (Trans Med) і газопровід Магриб-Європа (MEG), який має потужність 350 млрд куб. м на рік. Трубопровід Trans Med проходить через Алжир і Туніс, звідки газ транспортується на Сицилію і материкову Італію підводним газопроводом по дну Середземного моря. Snam, найбільша газова компанія Італії, купує 680 мільярдів кубометрів газу на рік. Після запланованої модернізації трубопроводу вона купуватиме 680 мільярдів кубометрів на рік. Його виробнича потужність буде становити до 1 трлн кубометрів на рік. Тим часом, IEG постачатиме газ з родовища Хассі Румель (460 млрд кубометрів на рік) на Піренейський півострів через Марокко. Довжина газопроводу становить 1 600 км, 269 км з яких проходить через Гібралтарську протоку. Газопровід з'єднує Алжир з іспанським містом Кордова і підключений до іспанської та португальської транспортних систем. Також додаткові поставки газу до країн ЄС здійснюються через два напрями алжирську (550 км) і підводну (210 км) ділянку газопроводу Medgas, який було завершено в листопаді 2008 року. Річна пропускна спроможність газопроводу становить 8 млрд. кубометрів газу і має бути збільшена до 16 млрд. кубометрів. Загальна вартість проєкту становила 900 млн. євро.

Відзначимо, що, відкриття газопроводу Medgas сприяло диверсифікації джерел постачання вуглеводнів та енергоносіїв, а також реалізації програми ЄС зі зміцнення енергетичної безпеки [38].

Багато з існуючих нафтових родовищ в Алжирі та Лівії мають великі розміри і потребують значного фінансування та найсучасніших технологій для покращення їх якості. Тому, хоча посилення співпраці з Алжиром і Лівією в нафтогазовій сфері збільшить пропозицію вуглеводнів на європейському ринку, воно навряд чи вирішить проблему зменшення залежності ЄС від поставок з Росії в найближчому майбутньому.

2.3. Перспективи розвитку економічного співробітництва країн Союзу арабського Магрибу та ЄС

Регіон Північної Африки відіграє особливу роль для ЄС економічного розвитку:

Європейський Союз та політика європейських країн були зосереджені на зміцненні відносин з окремими країнами Магрибу, а не з неефективним регіональним співтовариством, представленим САМ (Союзом Арабського Магрибу).

На двосторонньому рівні ЄС реалізував низку проєктів і розвинув співпрацю з окремими країнами регіону, зокрема, шляхом підписання Угоди про принципи середземноморського співробітництва (Les accords d'association). Основною метою двосторонньої співпраці було сприяння економічній трансформації арабських країн у напрямку запровадження режиму вільної торгівлі та підтримка соціально-економічних реформ [39].

Громадянська війна в Алжирі та неухильне зростання ісламського екстремізму майже в усіх країнах Магрибу були серйозними дестабілізуючими факторами для середземноморської безпеки. Тому на початок 1990-х років Європейський Союз, стурбований майбутнім Середземноморського регіону, розробив так звану «Нову середземноморську стратегію», в рамках якої була організована Барселонська конференція. Ця стратегія визначила нові загрози регіональній та європейській безпеці та затвердила низку заходів для запобігання конфліктам і забезпечення сталого розвитку [40].

Основними цілями, викладеними в документі, є [41, 42]:

- забезпечення політичної стабільності в країнах Південного Середземномор'я та усунення політичної напруженості, що виникає внаслідок міграції;
- підтримка рівномірного і стійкого економічного зростання з метою зменшення соціальної нерівності в рівні життя між північчю і півднем Середземноморського регіону;
- розробка єдиного євросередземноморського плану співпраці з урахуванням сучасних викликів безпеці - взаємна підтримка у сфері захисту навколишнього середовища.

Таким чином, основний фокус європейської ініціативи був спрямований на вирішення питання забезпечення різних аспектів безпеки в Середземномор'ї. Необхідно було закласти основи для діалогу, обміну та співпраці, які б гарантували мир, стабільність і процвітання в регіоні, змінити підхід до регіонального співробітництва і подолати розрив від торговельно-економічних відносин до співпраці у військовій і політичній сферах.

Повільний розвиток північноафриканських країн був зумовлений їхньою сильною залежністю від європейських країн, які надавали їм фінансову допомогу для соціально-економічної модернізації.

У 1994 році Середземномор'я було визначено як регіон, що має стратегічне значення для регіонального співробітництва та інтеграції. ЄС задекларував нові концепції, принципи та цілі стратегічного співробітництва в Середземномор'ї.

Вперше ЄС розробив детальну і всеосяжну середземноморську стратегію, засновану на новому механізмі співпраці та інституційній структурі. Ця стратегія включала принципи політичної співпраці, ідею створення зони безпеки в цьому нестабільному просторі, а також фінансово-економічне, соціокультурне та гуманітарне партнерство.

Також середземноморська політика ЄС була доповнена так званою «новою політикою сусідства», яка набула нової регіональної форми у 2004 році у зв'язку з розширенням ЄС, зокрема, включенням до неї Середземноморського регіону та поширенням на країни Східної Європи.

Основною сферою впливу в Середземномор'ї ЄС обрала країни Північної Африки, з якими має давні політичні та економічні відносини: зміцнення відносин з країнами Магрибу в рамках 5+5 (п'ять європейських країн і п'ять країн Магрибу), що є важливим інструментом регіональної політики ЄС у Середземноморському регіоні та політики сусідства, яка є її частиною [43]. Відзначимо, що на додаток до політичних амбіцій, Європейський Союз, безсумнівно, має в регіоні й економічні інтереси, такі як забезпечення доступу до північноафриканських нафтових і газових родовищ, інших корисних копалин і ринків, а також встановлення лідерства у відносинах з традиційними північноафриканськими партнерами.

Сьогодні відносини між ЄС та країнами Середземномор'я регулюються трьома взаємопов'язаними ініціативами, які поєднують багатосторонні та двосторонні форми: Барселонський процес, політика сусідства та Середземноморський союз [44].

Особливої уваги заслуговує підхід ЄС до євро-середземноморської співпраці після Арабської весни: революційні повстання, що розпочалися в грудні 2010 року і до початку 2011 року охопили багато країн Північної Африки та Близького Сходу та застали зненацька ЄС. Це особливо проявилось у складності швидкого коригування спільної зовнішньополітичної позиції Європейського Союзу на тлі потоку мігрантів з арабських країн-партнерів, які постраждали від революційних заворушень, до Італії. З ініціативи Італії ЄС розпочав спільну з Лівією операцію з прикордонного контролю на острові Лампедуза в лютому 2011 р. Реакція ЄС на політичну кризу в Лівії навесні 2011 р. стала поворотним моментом у реалізації його середземноморської політики в умовах мінливої ситуації [45]. Внутрішні розбіжності між країнами-членами

ЄС та високі ризики, пов'язані з військовими операціями в Лівії, змусили ЄС утриматися від військового втручання. ЄС був змушений враховувати розбіжності між країнами-членами щодо спільної зовнішньої та безпекової політики. В результаті ЄС вирішив зосередитися на гуманітарній допомозі біженцям і підтримці гуманітарної місії EUFOR Libya в Лівії. Однак спроби використати військовий компонент ЄС для сприяння врегулюванню в Лівії на гуманітарному фронті на практиці провалилися. Нечітка позиція ЄС щодо військового втручання в лівійський конфлікт не сприяла політичній стабілізації в і без того неспокійному міжнародно-політичному макрореґіоні.

Туніс був дуже важливим напрямком у співпраці з ЄС. Після падіння авторитарного режиму в цій країні європейська дипломатія почала позитивно оцінювати революційні тенденції в суспільно-політичному житті Тунісу, вказуючи на те, що пріоритетом мають бути розумні демократичні реформи, а не протестний рух як такий. Нова політика передбачала підтримку ліберальних реформ, що проводилися в Тунісі.

Якщо коротко підсумувати результати Арабської весни в Тунісі, то першим вражаючим аспектом є те, що до влади прийшли ісламісти, які замінили політиків, що декларували свою відданість європейським демократичним цінностям та курс на формування світської держави. Під виглядом псевдодемократії сформувався корумпований авторитарний режим, який не міг не спровокувати соціальні протести. У цьому протестному русі ісламістський елемент був лише частиною загального руху, але з часом вийшов на провідні політичні позиції. Другим сценарієм Арабської весни був сценарій Лівії. Характеризуючись жорстокими військовими протистояннями з втручанням зовнішніх сил, держава фактично розпалася з падінням режиму Муаммара Каддафі, який правив країною фактично одноосібно з 1969 року, не обіймаючи жодної державної посади. Зрештою, це спровокувало подальші збройні сутички між різними клановими і політичними групами [46].

Зауважимо, що Арабська весна, з усіма її складнощами і суперечностями, є закономірним наслідком історичного, цивілізаційного, політичного і соціально-економічного розвитку країн Близького Сходу і Північної Африки на початку 21-го століття. У багатьох країнах сформувалися авторитарні режими влади, що характеризуються відсутністю демократичних прав і свобод, високим рівнем корупції, соціальною поляризацією та безробіттям.

Негативним наслідком Арабської весни стало зростання ісламського екстремізму в регіоні. Майбутнє Близького Сходу та Північної Африки тепер залежить не лише від політики великих держав світу, але й від балансу сил в ісламському політичному таборі.

Внаслідок тривалої політичної та економічної кризи країни-члени Союзу Арабського Магрибу шукали нові можливості для налагодження регіональної інтеграції. Наприклад, в рамках ЄС Франція підписала низку угод з Тунісом про надання фінансової допомоги на суму 89 млн доларів США.

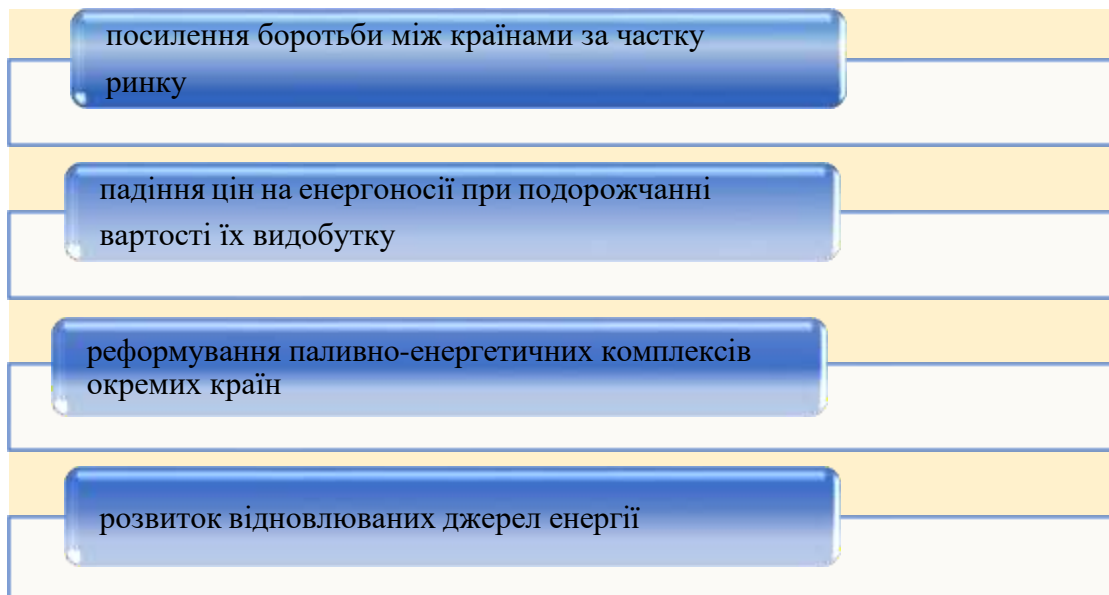

Рис. 2.16. Ключові тенденції розвитку паливно-енергетичного комплексу країн САМ

Джерело: складено автором за матеріалами [47, 48]

У грудні 2014 року було підписано угоду між САМ та Продовольчою і сільськогосподарською організацією ООН про регіональну програму розвитку до 2017 року. Програма передбачала збільшення обсягів сільськогосподарського виробництва в країнах Магрибу, а також економічну інтеграцію регіону через створення механізмів безпеки та формування сприятливих умов для сталого управління природними ресурсами регіону.

На рис. 2.16 показано головні тенденції щодо розвитку паливно – енергетичного комплексу країн Союзу арабського Магрибу.

Регіон Магрибу привертає значну увагу іноземних компаній, які беруть активну участь у капіталі змішаних підприємств у країнах Союзу. Це сприяє зміцненню економічної бази арабських країн, стабілізації внутрішньої ситуації та зниженню рівня безробіття. Крім того, уряди країн Союзу мають намір співпрацювати у проведенні реформ, спрямованих на прискорення темпів розвитку країн півдня Африки та поступове виведення їх на рівень країн САМ.

Процес економічного співробітництва ЄС та САМ повинен ґрунтуватися не лише на торгівлі. Адже крім торгівлі, є й інші сфери, де важливо проводити спільну політику, наприклад, технічне співробітництво.

На рис. 2.17 відображено показники інтеграції Союзу країн арабського Магрибу.

Як видно з даних рис. 2.17 - загалом САМ помірковано інтегрований. Зауважимо, що країни Союзу відрізняються від інших регіональних економічних спільнот Африки тим, що їх слабкість полягає у вільному переміщенні людей. Проте вони відносно добре справляються із макроекономічною політикою.

Відносно решти вимірів, то оцінка САМ з торгівлі помірна: як би багато її члени не торгували за межами Африки, їхній експорт у межах регіону низький. Оцінка країн з виробничої інтеграції в середньому приблизно однакова, але оцінки членів дуже різняться: від майже 0 для Мавританії до 0,796 для Тунісу. Туніс також є лідером САМ з інфраструктурної інтеграції з

хорошими авіасполученнями в регіоні та гарним балом в індексі інфраструктури.

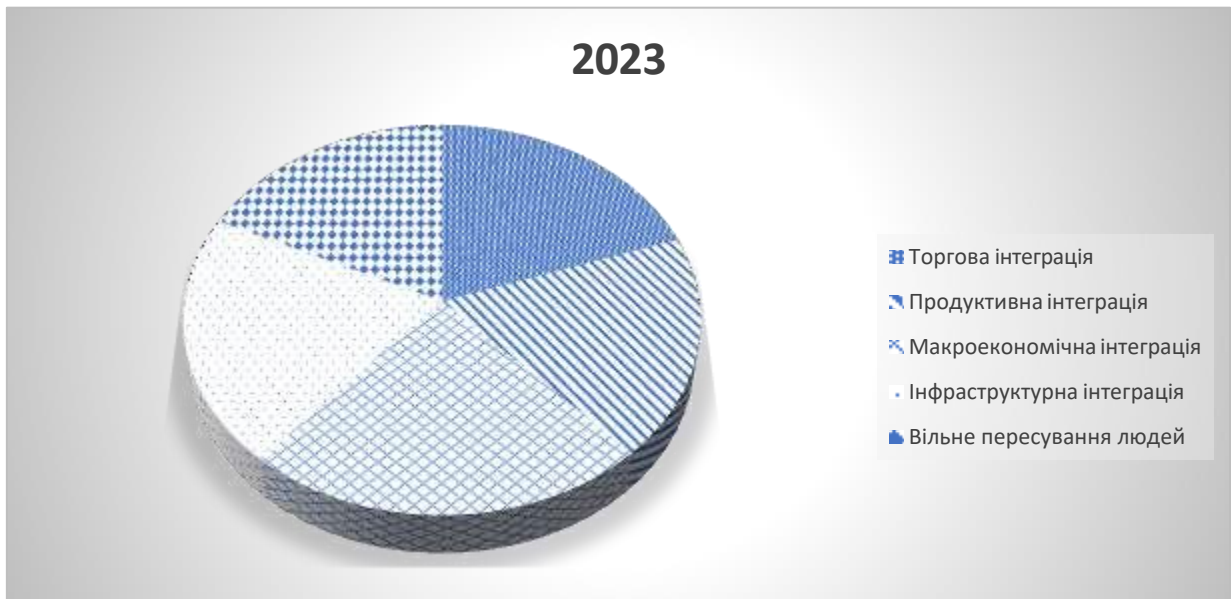

Рис. 2.17. Показники рівня інтеграції Союзу арабського Магрибу у 2023

Джерело: складено автором за матеріалами [49]

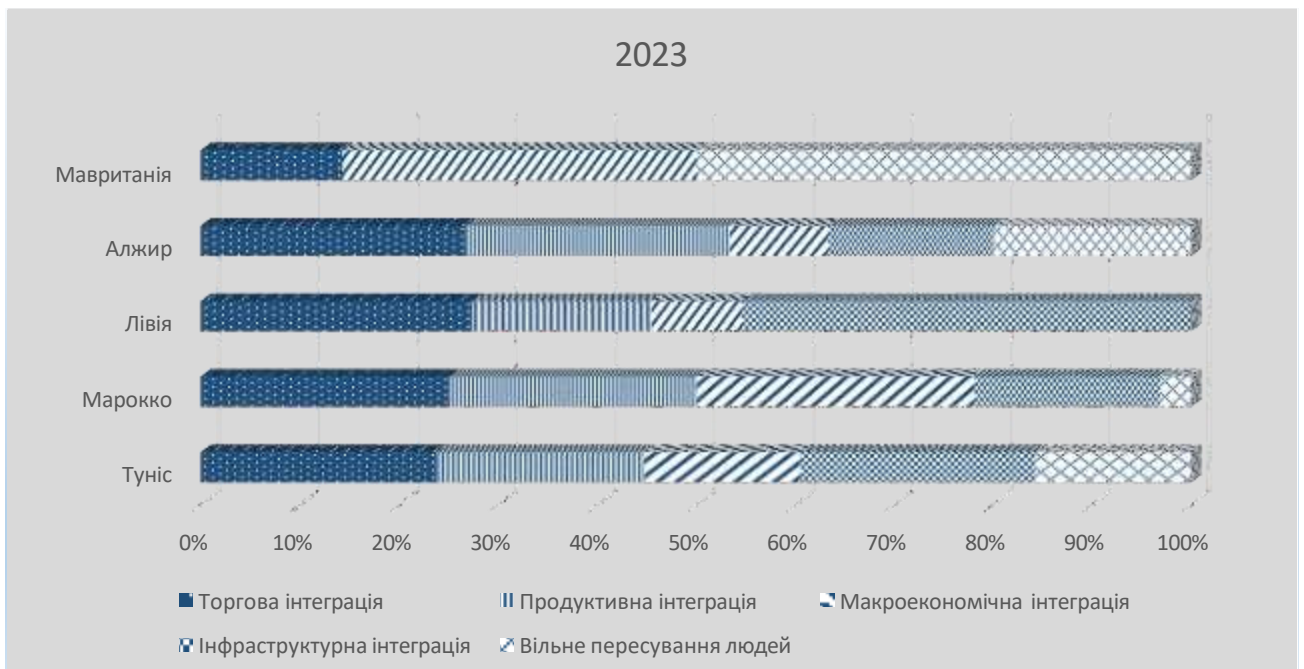

Рис. 2.18 Показники рівня інтеграції за видами країн Союзу арабського Магрибу у 2023 році

Джерело: складено автором за матеріалами [49]

Інші три країни Союзу з інфраструктурної інтеграції – Алжир, Марокко та Лівія – їхні показники згруповані приблизно біля середнього значення. Мавританія набрала нуль балів (рис. 2.18).

На (рис. 2.19) наведено основні завдання, які стоять перед Союзом арабського Магрибу для забезпечення ефективної економічної співпраці з ЄС.

Відзначимо, що переваги цього регіону за участю Алжиру, Лівії, Марокко, Тунісу та Мавританії полягають у розвитку діалогу між державами, спробах зміцнення та поглиблення економічного співробітництва, зростанні показників спільної торгівлі та вільному пересуванні осіб в межах регіону без необхідності отримання віз. Однак, незважаючи на прогрес в співробітництві на даному етапі існують певні обмеження для спільних обмінів, які в основному характеризуються відсутністю спільного бачення економічної співпраці, різноманітністю політичних і соціальних поглядів, слабкою диверсифікацією економічних структур і експорту, нерозвиненістю інфраструктурних систем і нестачею фінансових та адміністративних ресурсів для координації економічної політики.

Рис. 2.19. Завдання країн САМ, які необхідно вирішити в процесі економічного співробітництва з ЄС [50, 51]

Висновки до другого розділу

За результатами проведеного дослідження сучасного стану економічного співробітництва країн Союзу арабського Магрибу та ЄС можна зробити такі висновки:

1. Стрімкий економічний розвиток з початку століття та посилення економічної конкуренції з боку глобальної економіки надають країнам африканського континенту унікальну можливість диверсифікувати свою економіку та змінити роль Африки в сучасній глобальній економічній моделі. Для забезпечення ефективного розвитку країни Африки об'єднуються у різні економічні союзи для оптимізації економічного співробітництва в середині континенту та за його межами. Одним з таких союзів- є Союз арабського Магрибу, в який входять Алжир, Туніс, Лівія, Марокко та Мавританія. Поєднуючи Африку і Близький Схід, Магриб зберігає багато арабських і африканських рис. На регіон Магрибу припадає 1/8 частина населення і 1/4 частина ВВП регіону. ВВП варіюється від 548,6 млрд. доларів США в Алжирі до 8,2 млрд. доларів США в Мавританії, а ВВП на душу населення - від 15 900 доларів США в Лівії до 2 200 доларів США в Мавританії. Країни САМ активно співпрацюють з різними країнами та регіонами, в тому числі з ЄС. Аналіз показників торгових відносин країн Союзу арабського Магрибу та Єврейського Союзу за 2018 -2023 роки показує, що на даний час ЄС більше експортує високотехнологічної продукції в регіон, а з нього експортує сировини. На жаль торговий баланс між країнами САМ та ЄС від'ємний.

2. Світова торгівля є фактором економічного зростання, який сприяє сталому розвитку, ефективному використанню ресурсів, створенню робочих місць та розвитку підприємництва. Торговельна політика має значний вплив на добробут країн. На ЄС припадає 16% світової торгівлі товарами. Серед основних партнерів ЄС є країни Союзу арабського Магрибу. Співпраця між

ними ґрунтується на отриманні країнами Європейського Союзу з регіону різних видів сировини, в основному паливно-енергетичних – нафти і газу. Також ЄС основним зовнішнім донором, який надає допомогу країнам Африки, в тому числі Магрибу, через проекти забезпечення розвитку власного виробництва та з врегулювання міграційних процесів.

3. . Арабський Магриб - це об'єднання, що швидко розвивається, і саме тому він дуже зацікавлений у встановленні та зміцненні економічних зв'язків з потенційними державами-членами та сусідніми країнами. З цією метою САМ виконує більшість своїх ключових умов. А саме: багаторічні зусилля на своїй території щодо поліпшення умов життя своїх громадян, високий ступінь попиту і пропозиції на північноафриканському ринку в системі торговельних відносин і, звичайно ж, участь у сучасному інтеграційному процесі. Однак лідерство в міжнародному контексті вимагає підтримки відносин і здорової конкуренції між країнами-членами альянсу, забезпечення мирного співіснування і недоторканності кордонів один одного. При цьому першочергову увагу слід приділяти запобіганню конфліктів за владу і політичні пріоритети, враховуючи всі особливості формування Союзу Арабського Магрибу. Адже найбільшим протиріччям в країнах САМ: Алжирі, Лівії, Мавританії, Тунісі та Марокко є розподіл влади та «перетягування» політичних важелів управління країнами. У сучасних реаліях Союз Арабського Магрибу робить важливі кроки до економічного співробітництва, в тому числі з ЄС, та досягнення міцної згуртованості між країнами на тлі міжнародної конкуренції. З цією метою було реалізовано низку стратегій і планів, а також укладено угоди та договори, які гарантують, що створення спільної економічної політики, що принесе результати для кожної країни-члена.

ВИСНОВКИ

1. Економічне співробітництво - це процес соціальних, економічних, екологічних, гуманітарних та інших позитивних змін у регіоні, яке забезпечують країни об'єднуючи свої економічні, соціальні, наукові, культурні та інші системи. Економічне співробітництво розглядається як комплекс взаємопов'язаних заходів, спрямованих на розробку та впровадження ефективних механізмів управління розвитком країн, реалізація яких передбачає: зміцнення соціально-економічної основи держави та підтримання її цілісності, політичної, військової, економічної та соціальної безпеки, стабільності соціально-економічного розвитку, підвищення конкурентоспроможності та ресурсного потенціалу, забезпечення розвитку людського потенціалу, формування досконалої інституційної основи регіонального економічного розвитку. Основним завданням економічного співробітництва є забезпечення послідовного, гармонійного, стабільного, стійкого та збалансованого соціально-економічного розвитку всіх учасників, створення таким чином повноцінного середовища для життєдіяльності людини та забезпечення високого рівня якості життя населення.

2. В умовах глобалізації світу та посилення конкуренції між виробниками товарів і послуг на світових і національних ринках все більшої актуальності набуває питання економічного співробітництва, як ключового чинника міжнародних відносин. Також в епоху глобалізації регіональні та національні взаємозалежності стають все більш цілісними і водночас складними та багатограними полісистемами. Саме регіональні торговельно-економічні угруповання, а не країни, залежать від спільної участі в механізмах конкуренції, співробітництва та партнерства. Формування регіональних економічних угруповань між державами є характерною рисою сучасного етапу глобалізації. Економічна глобалізація та інтернаціоналізація господарського життя відображають економічну взаємозалежність світових процесів. Це

призводить до того, що національні економіки виходять на новий рівень розвитку.

3. Африканський континент посідає особливе місце в сучасній системі міжнародних політичних та економічних відносин. Інтеграційні об'єднання африканського континенту характеризуються низьким рівнем економічного розвитку країн-учасниць, незначними обсягами взаємної торгівлі, монокультурним та однорідним характером їхньої експортної продукції. Однією з форм міжнародної економічної інтеграції на африканському континенті є Союз Арабського Магрибу (САМ), загальними цілями якого є зміцнення братніх зв'язків всередині регіону, сприяння соціальному прогресу і добробуту, захист прав та інтересів людей, вироблення і реалізація спільної політики в різних галузях і сферах життя, вільне пересування людей і рух товарів в межах регіону, капіталів, а також вільне переміщення робочої сили. Аналіз торговельно-економічних відносин між країнами Магрибського союзу та ЄС, як одного з основних економічних партнерів САМ, показав, що торгівля між ними є диспропорційною. Це пов'язано з тим, що ЄС в основному експортує з регіону сировину, а імпортує – готову продукцію. Адже у Північній Африці гірничодобувна промисловість традиційно є провідною галуззю економіки. Марокко, Алжир і Туніс мають 64 мільярди тонн запасів фосфатів, або близько 70% світових запасів, причому Марокко посідає перше місце за експортом і третє - за видобутком. Алжир має найвищий ВВП, і його динаміка залежить від стану світового ринку вуглеводнів. Мавританія є найбіднішою країною Магрибу і має найбідніші енергетичні ресурси.

4. Сучасні тенденції у відносинах ЄС з країнами Союзу арабського Магрибу ґрунтуються низці важливих особливостей та суперечностей: ЄС визнає САМ ключовим партнером у міжконтинентальному діалозі з таких фундаментальних питань, як політичний діалог, допомога розвитку, демократичні перетворення, управління міграцією, мир і безпека; ЄС

залишається головним зовнішнім спонсором африканських країн, фінансуючи програми розвитку та намагаючись здійснювати моделюючий вплив на соціально-економічні процеси в них. Проте основна мета ЄС в регіоні – це отримання дешевих ресурсів, що відображає торговий баланс між країнами Союзу та ЄС, який в основному негативний. Також Європейський Союз буде співпрацю з САМ з метою отримання енергетичних ресурсів: нафти та газу, постачання яких з Росії скоротилося після припинення транзиту російських енергоресурсів через територію України на початок 2025 року.

5. Причин для створення Союзу арабського Магрибу було декілька, головною з яких є об'єктивне прагнення до інтеграції в арабському світі, зумовлене реальністю конкуренції на міжнародній арені та стрімким розвитком глобалізаційних процесів. Потреба у встановленні політичного, економічного, соціального та культурного порядку зумовила необхідність формування нових альянсів та об'єднання держав з різними політичними режимами та поглядами. Незважаючи на всі існуючі протиріччя, головним викликом для країн-членів САМ є збереження та приналежність до єдиної арабської держави та єдиної ісламської цивілізації. Більше того, будь-які невдачі та загрози на шляху досягнення арабської інтеграції можуть бути усунені завдяки змінам в економічній структурі країн, розвитку двосторонніх відносин між країнами-членами САМ та сприянню Європи та інших міжнародних економічних сил у формуванні міжрегіонального інтеграційного угруповання. Зробивши важливий крок у створенні зони вільної торгівлі, країни-члени Союзу Магрибу з часом зможуть перейти до більш просунутої форми об'єднання і створити нові базові інститути для проведення спільної економічної політики. Все це сприятиме досягненню стабільності та реалізації планів регіонального економічного співробітництва, випереджаючому розвитку інфраструктурних систем і вирішенню всіх існуючих політичних і соціальних проблем в регіоні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Босак А. О., Григор'єв О. Ю. та ін. Міжнародна економіка: прикладний аспект: навч. посіб. для студ. з курсу «Міжнародна економіка» / Національний ун-т «Львівська політехніка». ЛНУ «Львівська політехніка», 2006. 228 с.
2. Савельєв Є. В. Міжнародна економіка: теорія міжнародної торгівлі і фінансів: Підручник для магістрантів з міжнародної економіки і державної служби. Тернопіль, Економічна думка, 2002. 504с.
3. Платонова І. О. Теоретичні засади механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 13-14. С. 125-129.
4. Історія міжнародних відносин (від Стародавнього світу до початку ХХ ст.): Навч. посіб. / Я. Б. Турчин, Р. Б. Демчишак, Т. І.Плазова. Вид-во Львів. політехніки, 2013. 139 с.
5. Козак Ю.Г., Макогон Ю.В., Логвинова Н.С., Барановська М.І., Московченко О.М., Захарченко О.В. Кредитно-модульний курс з міжнародної економіки: Навч. Посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 296с.
6. Статут Організації об'єднаних націй. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>
7. Панченко В. Г., Резнікової Н. В. Нова норма світової економіки як середовище становлення неопротекціонізму. Міжнародні відносини. 2014. № 4. URL:http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3144
8. Данилюк М.О., Крихівська Н.О., Данилюк-Черних І.М. Стратегічне партнерство суб'єктів господарювання з позицій поведінкової економіки. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2020. № 29. С. 41-46
9. Грицяк І. Основні принципи права Європейського Союзу та їх застосування в державному управлінні. Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. 2004. № 3. С. 43-50.
10. Небрат В. В. Теоретичні основи дослідження інституційної трансформації економіки. Економічна теорія. Київ, 2017. № 2. С. 34-49
11. Халецька А.А. Підходи до системи державного управління зовнішньою торгівлею. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2012. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2012_2_7

12. Міжнародна економіка: Навч. посібник. / Ю.Г.Козак, Н.С. Логвинова, В.В.Ковалевський та ін. Київ. 2008. С. 118-137
13. Міжнародні відносини та світова політика: навчальний посібник / О. М. Кузь, Д. С. Коротков, Д. Ю. Михайличенко, О. В. Бровко; за заг. ред. д-ра філос. наук, професора О. М. Кузя. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 201 с.
14. Міжнародні відносини та світова політика: Підручник / Кер. авт. кол. В.Ю. Крушинський; за ред. В.А. Манжоли. Київ. ВПЦ «Київський університет», 2010. 863 с
15. Міжнародні системи та глобальний розвиток: підручник / В.А. Манжола, О.А. Коппель, М.Г. Капітоненко та ін.; за ред. Л.В. Губерського, В.А. Манжола. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ. Знання, 2014. 526 с.
16. Дністрянський М.С. Геополітика: Навчальний посібник. Львів: ЛНУ Імені Івана Франка, 2011. 436 с.
17. Luttwak E. From Geopolitics to Geo-Economics: Logic of Conflict: Grammar of Commerce. The National Interest. 1990. № 20. С.12-34.
18. Могилевська В.П. Міжнародні відносини: навч. посіб. для дистанційного навчання. Київ: Університет «Україна», 2009. 395 с.
19. Новицький В.Є. Міжнародна економічна діяльність України. Київ. КНЕУ, 2003. 948 с.
20. Основи теорії міжнародних відносин: навч. посібник / Л.О. Дорош, М.В. Здоровега, О.Я. Івасечко, У.В. Ільницька, О.В. Кукарцев, Ю.Р. Лемко, Ю.Я. Тишкун, Я.Б. Турчин. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. 244 с.
21. Ігнат'єв П. М. Геополітичні та гео економічні інтереси у світовій політиці. Підручник. Чернівці. Книги – XXI, 2014. 364 с.
22. Возняк Г. В. Глобалізація і регіоналізація: пошук оптимальних моделей економічної взаємодії. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Економіка. 2011. Вип. 32. С. 14-20
23. Циганов С.А., Циганова Н.В., Сизоненко В.А. Вплив транснаціоналізації на розвиток конкурентних відносин. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2018. Вип. 137. С. 77-88
24. Global Economy: Issues -and Challenges of Post-crisis Development / Edited by E. Siskos and O. Rogach. Kastoria, 2014. 304 p.
25. D'Aveni, Richard F. Hypercompetition closes in – Mastering Global Business. Financial Times Special Report. 1998. Febr. 6. P. 12

26. Савич В.О. Витоки концептуальності глобалізації. Нова парадигма. 2008. Випуск 75. С. 167-177
27. International Trade Centre <http://www.trademap.org>
28. Ерфан Є. А. сучасний стан та динаміка світових інтеграційних процесів. Економіка та суспільство. 2023. Вип. 9. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-50>
29. Магриб. Офіційний сайт. URL: <https://maghrebarabe.org/%D8%A7%D9%84%D8%AA%D8%A8>
30. The case for an EU-Africa partnership for sustainable infrastructure. Berlin: European International Contractors, 2019. 40 с.
31. An official website of the European Union. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/algeria_en
32. An official website of the European Union. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/libya_en
33. An official website of the European Union. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/tunisia_en
34. An official website of the European Union. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/morocco_en
35. An official website of the European Union. URL: <https://policy.trade.ec.europa.eu/>
36. Fasihi M., Bogdanov D., Breyer C. Long-Term Hydrocarbon Trade Options for the Maghreb Region and Europe–Renewable Energy Based Synthetic Fuels for a Net Zero Emissions World. Sustainability. 2017. Vol. 9, no. 2. P. 306. URL: <https://doi.org/10.3390/su9020306>
37. European Bank for Reconstruction and Development (EBRD). URL: <https://www.ebrd.com/home>
38. Джуман В., Шинкарук Н. Африканський вектор зовнішньої політики ЄС на фоні зростання геополітичної конкуренції. Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI. 2023. №6. С. 86-95. URL: <https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1162/1/>
39. Комльова Н.А. «Арабська весна»: геополітичний аспект. URL: <http://elar.urfu.ru/bitstream/10995/19828/1/iuro-2013-115-16.pdf>
40. Грабельников А.А., Амін Дерхамі. Висвітлення подій «Арабської весни» телеканалом «Аль-Джазіра». URL: <http://journals.rudn.ru/literary-criticism/article/viewFile/13318/12748>
41. Фонтен П. Європа в 12 уроках. Відносини між ЄС та країнами Середземномор'я. 2006. URL: <http://pravolib.pp.ua/otnosheniya-mejdu-stranami-27905.html>

42. Хассуна Б. Євро-Середземноморське співробітництво: еволюція, проблеми та напрями розвитку. Вісник соціально-економічних досліджень. 2015. Випуск 2 (57). С. 79-86
43. Коваль І.В. Стратегічне партнерство країн Північної Африки в євро інтеграційному контексті : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : 23.00.04. Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку. Київ, 2010. 23 с.
44. Аднан А.Х. Правовий механізм співробітництва Європейського Союзу з країнами Середземномор'я URL: http://irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name
45. Долгов Б.В. «Арабська весна»: підсумки та перспективи. URL: http://www.perspektivy.info/book/arabskaja_vesna_itogi_i_perspektivy_2012-04-19.htm
46. Арабська весна: події, наслідки та вплив на світ. URL: <https://www.armyfm.com.ua/arabska-vesna-podii-naslidki-ta-vpliv-na-svit>
47. Поручник А. М. Ключові принципи формування нового міжнародного порядку. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/197262488.pdf>
48. Іващук І. О., Возьний К. З., Вірковська А. А. Зовнішньоторговельні інтереси країн Європи: монографія. Київ: «Центр учбової літератури», 2018. 280 с
49. Africa Regional Integration Index. 2022. URL: <https://www.integrate-africa.org/rankings/regional-economic-communities/amu/>
50. Географічне країнознавство : навчальний посібник / І. Ровенчак, О. Мамчур. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2021. 112 с.
51. Міжнародні відносини та політика держав в умовах глобальних трансформацій: аналіз сучасної політичної думки : монографія / Колектив авторів, за заг. ред. І. М. Ковалю, О. І. Брусиловської. Одеса: ОНУ ім. І.І. Мечникова, 2016. С. 122-163